

кэр 250

BAJQULLANЬ D. P.

Ї Ъ R L A

QARACAJ OBLNASIZDAT

Mikojan-Şaxar * 1935

күр

Вайқуллаһ D. P.

Ҷ Ъ R L A

Qaracaj oblnasızdat

Mikojan-Şaxar

1 9 3 5

Байкулов Д. П.

СТИХИ

кар. 250 - 1

Каратаево-Черкесская
ОБЛАСТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

Кароблнациздат

Микоян-Шахар

1 9 3 5

Mikojan-Şaxar

Oktjabrň sen waqalň çaçýsa,
Tav elleni ortasýnda ornalýb,
Qaracajda çañ çolnu waşýsa,
Xar bir işiň sögylmezca quralýb.

Qarajma da seni ösgen işine,
Keň çollanň sava-çorta warasa,
Kunden-kynne aňlav waroňan kucyňe
Köb xalq seir bolad, kelib qarasa.

Tav tybynde ariv tyzny tolturub,
Çarýq çolda quanc bla olturub,
Mutxuz çerni şýbla bla çarýtdýň,
Körgenlege sen kucyňy taňtdýň.

Çyltraňan mijik, ullu qalala
Kyn çañna terezelerin kerib,
Tyrlý-tyrlý oquv yjle, şkolla
Çirtubuzňa oquv, bilim pyr berib.

Oramlarň çasanalla çaraşýb,
Qaraňannň ginçileri qamarca.
Klass çavla ters nietde çaraşýb,
Közlerinden qan çylamıq tamarca.

Аврдаһань вақдан ујле ичнде
Ненса җузге данат салъ ијелле.
Ол даумла сеир волув кусуне,
Саһа қонақ волурларьн сүјелле.

Төгерегин алтын, кумыш тавладь,
„Келигиз“ дев аузларь асыла.
Бу җуртлақа ала уллу савоқадь,
Ашыққандан вайлыларь сасыла.

Арив ијис етген салқын тerekле,
Бутақларь салқынлықса җајыльв.
Вайлықнь бир вашь волдан сеgetле,
Етекlerin seni усуне қажыльв.

Иclerinde ара mylkde асыла,
Колхозлада савансыла, малсыла,
Кең дунјань җарьлылыньн көrelle,
Кerti җолоқа җуз-мин савоқа verelle.

Кумыш кивик век ақарьв сувларь
Атлам сажьн җаһь кижим кижелле.
Минитавну алтын, кумыш тавларь
Вьлај ајтьв саһа salam ијелле:

— Termileviz seni усуне варьгоа
Васдыгыльв тындан көвну туралмај,
Ғаһь җолоқа қатышмајьн қалыгоа
Сьдатавьз машинала қуралмај.

Ғете кирсин темір җол иcибизге.
Biz da халққа асајьқ көзувызну.
Seir волув қалыса кусувызге,
Es ијив аңласаң сөзувызну.

Sanlarъвъz qътыldasъn-kerilsin,
Kөv zavodla icivizde qurulub.
Bizden saңa altъn savqа verilsin,
Sosialist çolda carxъ vurulub.

Bizde vardъ savlaj xalqqa çararъq,
Syjgenini qъzqanmajъn verirbiz.
Sense bizge ie volub qararъq,
Alaj etsen, viz da seni kerirbiz.

Alaj ajtъv varъsъda qarajla,
Bek aşъqъv savъrlarъ съdamaj.
„Kelese“ dev ala seni marajla,
Alqъn kivik rahatlanъv turalmaj.

Ajtъь endi sen kөlyңe kelgenni!
Kelecime ne deseң da ajtъrma.
Kөltyrт съjъn saңa savqа vergenni,
Men da varъv xapar ajtъv qajtъrma.

— Ajhaj, ajhaj ajtajъm kөlymdegin,
Bygyn sizden bir zatъmъ çaşъrmatm.
Birisida ketmejdі çyregimden,
Endi alaj kөv zamannъ aşъrmatm.

Saqъş etsen, bek savijme em çaşma,
On çyl volad men dunjaqa tuvqanъ.
Ol tavlaqa qurc kivik qadav taşma,
Çaş volsam da vъlaj ösyv varqanъ.

Bek vileme men Kawkaznъ xalъsъn,
Artъqsъzda kesivizde tavlanъ.
Xazъrlajma em kycumu varъsъn,
Çarъlъrca çyrekleri çavlanъ.

Unutmajma, vek esimde turadъ,
Andan mermer, altъn, kumyуş alьrоqа.
Meni iem ana plan quradъ,
Amal oqdu anь etmej qalьrоqа.

aşьrьlоqan xaznalannъ tavarca
Texnikannъ yslerine sallьqma.
Zawodladan eteklerin avarca
Uzajmajьn men qoluma allьqma.

Tavnu tyvyn elija bla teşerme,
Өzenlerin temir oldan aldьrьv.
Kerek erge şaxar yje tөşerme,
Barььna işci kycny saldьrьv.

Bolşewikca vaşьlьqnъ yrytgen,
avlannъ da suvda tuzca eritgen,
Şav dunjaqа өxdemlikni kөrgyztgen
Sowet wlast, kompartija iemdi.

Kece kyn da meni qolqа alqanlaj,
Өsdyryrge tamam kycny salqanlaj,
Ovkom, ispolkom icimde turalla,
Kynden-kynne ken planla quralla.

Ol planla aşav bla virgelej
Tavlaqа da kycky teren sinenlej,
Toxdav volmaj tola, vite varadъ,
Kerti işde alьlьqnъ aladъ.

1935 .

Çаһь colda

Temir vıqov cасььв,
Boşlanғандь qolubuz.
Erkinlikle асььв,
Keңerildi çolubuz.

Belden vasxan çykleni
Endi keңne тьjavьз.
Buqulanғan mykleni
Ullu mylkge çьjavьз.

Tөгeregi boşlana,
Tavlarььз kerildi.
Ezilgenle xoşlana,
Kөv savqala verildi.

Çьььь viz bir çerge
Qurc qalala qurqanььз,
Kөlturyv mylkny өрге
Çаһь çolqa vıqanььз.

Işivizni birleşiv,
Birden tutuv alavьз.
Aғьmajьn kyreşiv,
Aңa qanat salavьз.

Çaғьq çolda çaşnarqa
Endi zaman çetgendi.
Esgilikni taşlarqa
Oktjavr begitgendi.

Kolhozlarğa çыялыв
Urunnanla işleje.
„Enci mylkden тыялыв
Biz zauqlubuz“ deje.

Kulaklanь varьnda
Klassnьca sacavьz,
Partijanь çolunda
Xar vajьqнь acavьz.

1935 ç.

Kirow çoqdu

Işі,
qastь,
kəly
vajlanьv,
Savljaj dunjaqa
saqьş etgen,
Em savijlikden
ajlanьv,
Kommunizm
çoluna ketgen.

Çer usynde
bolqan çurtlanь
Qьzartьv,
nyr seviv
vaşlarqa,

Adam qan
emivcy qurtlanь
Çuqun qojmaj
uatьb taşlarqa.

Iş başlav
tevreñnen kynynde

Leninci vajraqda
sajlanñan,

Ullu tьrnaqlanь
tyvynde

Çaşьrtьnlaj
işlev ajlanñan,

Sьjль Stalinni
çoldaşь

Bolub çanь çolqa
kyreşgen,

Leningrad oblastnь
başcьbь

Esin işci xalqqa
yleşgen.

Kirow çoldaş
öldy,
qoradь.

Çoqdu ol endi
dunjada,

Klass çavu
anь marađь,

Тав тыşalsaq dev
xar qalajda.

Terrorist çavlanь qolundan,
ol xalide
өлүв
ketse da,

Kommunizmni
tyz çolundan

Kim тьjar
bizni ne etse da.

Çavnu ana qolundan kelmez,
Biz vytynda
kucly volubuz.

Neda
bir işbizden bөлmez,
birleşgendi
bercli qolubuz.

Өsgendi
mazallь
zawodla,

Min-min
tyrly carxla ajlanьв,

Bizge kerekli
bolqan zatla

Bolşewik çol bla
vajlanьв.

Qara Sovet
çurtnu çerine,

Qallaj көв
qalala
qurqanьвз;

Çol vermej
çavlanь birine

Çurtnu maşınaqqa
virqanьвз.

Ol qaumnu
art tьlrıvı

Tamaqdan
сьqarqqa
çetgende,

Qьsxa çetiv
axьt solıvı

Qавьгьна saqьt
etgende.

Terrorist gruppala qurav
Entda bizge
bir ders
berdile.

Urdula ese
anь marav,

Çetgen kynlerin'a
kөrdyle.

Bir kyreşde
xorlav uatsaq,
bir vaşxa kyreş çol
acalla.

Өlym tava
vuruv suvutsaq,
kөrlerinden
yrkuv qacalla,

Qacьv'a
qalajora varsьnla,

Endi çoqdu
vayьr çollarь.

Em axьr
voşalьv qalьrta,

Uzylyv
uv cьrqan qollarь.

Esibizden ketmez
Kirownu
Kawkazda al
sjezd etgeni,
Çaһьп-қаһьп ајамај
işlev
Ol kynlede
iş tyzetgeni.

Kawkaz tavlаһь
eteklerin
Çavхап ellede
iş qurqаһь,
Totлаһьв turqап
çyreklerin
Ken, çarьq dunjaqа -
burqаһь.

Çoqdu Kirow,
bizni qoјqаndь,
Ornunda
kөв miңle
tururla.

Klass çavu
аһь soјqаndь,

Ala
çап
soluvda
ulurla.

3-XII 34 ç.

Leninsiz Leninni çolu bla

Өxtemleniv varavъz
Sen körgyzgen çol bla,
Çaңь dunja quravъz
Kөv birleşgen qol bla.

Işni birden alqanlaj
Qarşьььqпь sacavъz,
Aңa kysny salqanlaj
Ken çollanь acavъz.

Begitiv kolhozlanь
Myklerin da kergenbiz,
Ус çыз miң traktornu
Ellilege bergenbiz.

Klass çavnu тыриву
Татақьна çetgendi,
Bite varad soluvu,
Çaşar kyny ketgendi.

Qarşьььqqa al vermej
Савханлань тыjavъz,
Bolşewikca viz erlej
Qavlaғына сыjavъz.

Suvda, çerde, xavada
Biz qajqьсььz çyryjvuz,
Aжьrtajьп varьnda,
Bek çarьqдь kөlyvuz.

Osujatların çaşavda
Barı tolub varadı,
Elde kolhoz qurav da
Baş orunnu aladı.

Dunja eki völynyv,
Kyreş qızıv volqandı,
İşle aсыq көrynyv,
Xalq qozqalıv qalqandı.

Seni qojqan osujatın
Çol vaşсыыq veredi,
Xar bir işde muratın
Çurtıvıznu keredi.

Өхtemleniv varavız
Sen көrgyzген çol bla,
Çань dunja quravız
Көв birleşген qol bla.

1934 ç.

Дьғылсы тьсығыну сыгы

Сық кеверге işge kiriv vaşlajvız,
Erişivny kyçly etiv birgelej;
Naqьrdanь ojunnu da taşlajvız,
Uleşiniv dьғыnlaqа kirgenlej.

Ara çoloqad vizni eter işiviz,
Başxa çarь bir zatxa da ketmejin,
İşge сыrtav volub qalmaz kişiviz,
Qojtavız viz ullu mylkle etmejin.

Çаңз kolхоз verdi vizge tyzlykny,
Artьqlьqнь, zalimlikni qaldьra;
Urunьanla quanьrca keңlikni,
Sosialist çolubuznu saldьra.

Çaşav tavdьq vi çollanь usynde,
Adamlaqь varьvьzda sanala,
Kişinida volmaqanca esinde,
Kөv savqala usyvyzde qьzara.

Ma vi çolnu qatь tutub, tenlerim,
Bek çarьqlь volub işni alajьq.
Meni bla erişirik, çөnerim,
İşivizni erlej voşav qalajьq!

Calqьsьla calqь tarta kelelle,
Biz da syгub qatlarьna çetejik,
Bek qadalьv, çulduz kibik gebenle,
Udarnikca demenili etejik.

Qolubuzqь senekleni alqanvьz,
Xar kimnida eter işi allьnda;
Esgilikni eltiv kөрге salqanvьz,
Çaң çaşav çyrekleni varьnda.

İşlev bla kөltyrylsyn sьjьvьz,
Əssyn vizni kolhoz, alqь atlasьn;
Ol çaşavqь tamьrlanьv mьjьvьz,
Çartьlьqla icivizden cartlasьn.

Qar tyvynde bir сөv vaşь qalmasьn,
Sьjьlь atnь vizden kişі almasьn;
Qьşxa vıcen az da dьkgь volmasьn,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvyz!

Çulduzlansın bu çurtlanь хар çeri,
Хотуخلуqla artxa qalsın vek kerі;
Erişiv ullaqa, gitçege deri
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Erişmeklik onun alsın, kenersin,
Alсылqнь ваşxalaqa vermesin;
Duşmanlanь çyrekleri erisin,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Malсылqнь entda kyçly etejik,
Alqa ketgen qaumlanь çetejik;
Ara mylkny tamьrlarьn vegitejik,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Kolhozlanьv voşaj ketdi elibiz,
Quanсылды endi vizni kelyvuz;
Brçьsьzды socialist çeribiz,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Boranlatьv ulla suvuq çetginci,
Kök çerleni ol sarqaltьv ketginci,
Qьsxasь dьrьnlanь ciritginci
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Azretiden ylgь alyqьz

Bostanlanь Azre
„Qьzyl tavqa“ kirgendi.
Çarьq, melxum çaşavnu
Ol kolhozda kergendi.

Qalaj arıvd nızatъ,
Xalqqa ılgı aldъrad.
Eter işin, bek tutub,
Maşınaca vardъrad.

Xar bir işde mardasъn
Artъq etiv tolturad.
Kulaklanъ-çavlanъ
Çyreklerin sъndъrad.

Ol savanda, bicende
Cagada da kyreşed,
Eter işin bek tutub,
Ulyşlege yleşed.

Zwenosu xar kimden
İşni alqı vaşlajla,
Çarъq volub kœlleri
Erlej etiv voşajla.

Erişelle nœgerle
Anъ etgen çolunda.
İşlerge va varъnъ
Sautlarъ qolunda.

Calqъ calqan zamanda
Kynde ganъ tartxandъ.
On segiz ga savanna da
Syryv urluq atxandъ.

Cagada va bir kynde
Ondan bir ga çete ed,
Ol'a anъ qadalъv
Allaj eki ete ed.

Çeti kynny alqaraq
Çalqь işin bitdirdi,
Ol kesini zwenosun
Udarnikle etdirdi.

Işlej ketiv vьltьr da
Tөrt çyz iş kyn alqandь,
Bu çьl'a oktjabrqa
Allaj biri volqandь.

Tilsizligi qorqutmad
Çahilligin taşlarqa,
Ань tili acьldь
Gazet oquv vaşlarqa.

Tutuşsa da gөçevdi
Kişi tenlik etmezca,
Bir işde da Azretni
Adam xorlav ketmezca.

Qumuş elde çaşarqan
Kolxozcula varьqьz,
Udarnikca işlerge
Andan ylgь alьqьz.

1934 ç.

Terezedə Stalin atь kolxoz

(Sowetlени beşinci sjezdinde)

Qaracajda alqьn tuvoqan çulduzdu,
Başçь-vaşçь birigişiv çьjьlv;
Kulaklanь ol casьratdь-vuzdu,
Qan emivcy kir dunjadan tьjьlv.

Partijanyñ nietin tyz aňlav,
Çeti çylny mýndan alqy bilgendi;
Ojym alsyn eřitgenle tynlav,
Bu sjezdge bylaj ajtyv kelgendi:

„Bajqy, vijge işlegenni ornuna
Endi bygyn kesibizge işlejbiz,
Qaty qaqyv kapitalny burnuna
Sosialist vajlyqlany kyclejbiz.

Kereklibiz varysda tavylyv,
Allyvyzda hazyr voluv turady;
Esgi, cirik adetle da çavylyv,
Ara mylkge көv xalqlany vurady.

Klass çavny qarşylyqy tynlmaj,
Ulyg völdum men urunnan ellege;
Bir көzyvge kece yjge çynlmaj,
Qadalyşyv kusny saldyq çerlege.

Dunjaqy men çany tuvqan kunymde,
Maldan, mylkden vek qaravsuz tevredim;
Көв erişdim saqşy etiv yjymde,
Alaj bla kişige al vermedim.

Ol seveden ösyv alqy atladym,
Ara mylkden vaşxa kelmej esime;
Хотуxланы „тынсайыqy“ volmadym,
Ulyg veriv, көvny qoşdum kesime.

Kolhozny viz demenili qurqanbyz,
Sыrtla sajn mallagybyz völynyv;
Encilikni ara çolqy vurqanbyz,
Ariv ulygum xalqy igi көrynyv.

Bar da qara tuar qoşnu xalına,
Sanlarъ da minle bla tergeled;
Çылqыланъ em qojланъ варына,
Mekamlarъ çыльтраşыв көryned.

Uaq töly kynden-kynne көв volub,
Çeribizni savlaj maldan alдырдыq;
Işibizge bolşewikca viz qovub,
Nenca çerde ferma bavla salдырдыq.

Malъызca yjle emda mekamla
Kynden kynne xaman ösyv varalla,
Seir volub nenca çerden adamla
Bizge keliv vu ösymge qaralla.

Kulturalъ qoşlarъыз quralъv,
Tytyн, çalyн qoşladan da сыrqoяаныз;
Üdarnikle bolşewikca qadalъv,
Mutxuzluqnu qoratxanыз, сыrqoяаныз.

Kolhozcula çaşav işde çollarън
Em çaryqqa, em kyçlyge vurdula,
Işge salъv yrennen berc qollarън
SSSR ge belgili kyc qurdula.

Aнъ kivik ыгъсынь çанындан
Stalinni ajtxанына çetelle;
Zorluq dunja ketiv anda varындан
Ara mylkde erkin aşav etelle.

Işlegenle kemsiz ullu qуаныв,
Iş kynlege kerekლისin tavalla;
Olsuz çaşav volmazына inаныв,
Erişivde erlej işge savalla.

Bizden ylgy alyb savlaj eliviz
Xazna qalmaj kolhoz volub qaldyla;
Bek çarğqdy em quanclyd kelyvuz,
Ara mylkny tyv xunasyn saldyla.

Çetişelle udarnikle-çigerle
Ara mylkny kyçly etiv saqlarqa;
Qoşla sajn malqa usda cemerle
Sosialist malçylqny çaqarqa.

Qara anda Coculanь Zekege,
Qajculuqqa tamam kucyn salqandy;
Alçylqny çivermejin birevge,
Talaj kere maxtav öcle alqandy.

Аньса Bajylanь Ibrahim da
Çylqlada vaşçь volub turady;
Bir çьrtavluq keltirmejin xamanda
Tamam esin çylqlaqa vurady.

Erişivge Çoçur da vek qadalь,
Çetgen işin qanat salьь vardьrad;
Bytynda vek çercilikge uzalьь,
Bolşewikca çerge urluq saldьrad.

Udarnik—Bajramqullanь Magomed,
Fermavьz ma malçylqny tutady;
Mal kytyvde kişige da al vermed,
Kemlikleni çiger xalda vitady.

Ala kivik vek көvdyle maxdavlu,
İşni kerti çarğq çolqa vurqanla;
Çigerlikden birda volmaj toxdavu,
Ara mylkny demenili qurqanla.

Kolxozdaqъ tьşьгьvla birleşiv,
Socialist öceşivny sajlajla;
Ol çaşavnu adetinde tilleşiv,
Çazdan qacxa deri tyzde çajlajla.

Syt fermavъz vytyн kyçly volqandъ,
Bir kişida aña teңlik etmezca;
Qьralqa da vorclarъvъz tolqandъ,
Bizni syryv endi kişi çetmezca.

Çyzle vla uaq töly semiriv,
Ojnajdъla qujruqlarъn qajьra;
Esgilikni voşaj ketdik kemiriv,
Icivizden klass çavnu ajьra.

Savan syrsek, oqla kivik varavъz,
Çeribizni vytev vetin qaraltъv;
Calqьqa da allaj kyçny salavъz,
Suqlannandan çyrekleni taraltъv.

Birlik kyçny tanьtxanvъz çavlaqa,
Çyreklerin tamьgьndan sьndьgьv;
Minle vla malla çajьv tavlaqa,
Işivizni volşewikca tьndьgьv.

Söz vereviz entda kyçly volurqa,
Kolxozcula bir aqь!da turuşub;
Çolubuznu qatъ tutub varьrqa,
Encilikni ara mylkge viruşub“.

1934 ç.

**„Bolşewik“ kolhoznu fermasınb
ineklerini tarbıvılarb**

Inekle:

— Axija,¹ qajrb varasa,
Burulub da qaramaj?
Tyzge ketiv qalasa,
Çuqubuzqa çaramaj!
Partijanb çapından
Sense vizge kelecı,
Çaşrbılv turma da,
Aqılv çıvercı!

Axija:

— Ne kerekdi, ne dejsiz?
Tıjmasıqız çolumdan,
Barınada çeterge
Kelmejd meni qolumdan!

Inekle:

— Sense vizge ielik
Etgen vugyn vaşcıvbız,
Nek kormejsı esgeriv,
Boşalqandb aşvbız!

¹ Partorgdu.

Axija:

— Ho-ho endi qajqьrtmaz,
Kьrdьk uruv keledi,
Menden qaloqan qaum da
Sizge aqьl bьledi.

Inekle:

— Bizge qalaj qarasan,
Alaj xajьr alьrsьz;
Bygьyn otlа desen'a,
Malsьz bolub qalьrsьz.

Batmaq bolub ornubuz,
Kyreimejin turadь,
Kolxozqa kişi esin
Senicamь buradь?

Icibizge vujurub
Qoturlanь qoşasa,
Çuq etalmaj qalьrsa,
Artда çuqub boşasa!

Inicgergend belibiz,
Syt da aqmajd emcekdən;
Çarьmajdь kəlyvuz,
Qajqь basxand çyrekden.

Buzovcuqlа tojalmaj,
Kəzyvuzge qarajla;
Tynlyub da qojalmaj,
„Syt icir“ dev çьlajla.

Majna zavod vıqala,
Tırsynleri vuzulqand;
Batmaq volub sırtlarǵ,
Borvajlarǵ qıjılqand.

Axija:

— Aşırmaqız guzava,
Zaman aldad koresiz;
Men bitdirmez iş çoqdu,
Xalimi da bilesiz.

Qotur çuqsa aladan,
Andız vardǵ, çuvarvız;
Ol avruvnu kyreşsek,
Sizden keñne quvarvız.

Bygyn sizni unutur
Kevdy meni işlerim,
Qalanǵı turadǵ
Gevenlerim, tişlerim?

Ornuquznu kyrerge
Adam çetmej qalıqandǵ,
Başxa işle køv volub
Esibizni alqandǵ.

Ewdokimow çoldaşxa
Pismo çazqan zamanda,
Salqan edim men da qol
Kyreşirge xamanda.

Işni qatъ zamanъd,
Bygyn sizni korelmem;
Tausulqan bicenni
Çerden qazъb verelmem...

Alaj ajtъb olsaqat
Axija çallav ketgened,
Inekleni-mallanъ
Varъn mъdah etgened.

Bek camlanъb varъsъ,
Keflerin da taşlalla;
Kөkkөz ulu Axlavqa
Bylaj ajtъb vaşlalla:

Inekle:

— Maхtav turma sen vizni,
Işni tyzyn çaşъrъb!
Pismonu va ijgensiz,
Krajkomqa aşъrъb.

Sen da ana qol salъb,
Toltururma degense;
Çuqlav turma voşuna,
Kycly sözny bergense.

Endi bygyn qajqъrmaј,
Oramlavqa sinense;
Bizni atъb taşavqa,
Ne aqъlqa kirgense?

Вармъд senden bir madar
Bu tilekni alьrqa,
Alqa ɵtyb keterca
Bizge qanat salьrqa?

Малсььqnь usynden
Stalinni sɵzlerin
Unutuvtu qoьqansa,
Асьmajdь kɵzlerin?

Axlav:

— Bara varsa işiviz
Tyzellikdi allьna,
Adet-çoьnıq teң volub
Fermalanь varьna.

Bir tav tyşgen zamanda
Men da qaraj varьma,
Ылаj turmaj xamanda
Bir çoьuqqa salьma.

Bu xallanь çaşьgvь
Kıřigeda vildirmej,
Bygyn savьr etigiz,
Elni veri kyldyrmej...

Alaj ajtьv muruldav,
Ol da çallav ketgened;
Ovkom ijiv alaqa
Eki adam çetgen ed.

Quandyla inekle
Ol ekisin kergenlej,
„Xapar ajtır bizden“ dev
Çyrekleri bilgenlej.

Inekle:

— Xoş keldigiz, qonaqla!
Biz kysegen kynlede.
Тагъдывла көвдyle,
Bu siz kelgen çerlede.

Тагъдавъз кун сайън,
Ань бирда билмеjle.
Ахija вla Ахlav'a
Tilesek da kelmejle.

Suvsav volqan zamanda,
Turub suvqa syrmejle;
Betge deri vatmaqqa
Ватъв tursaq, көrmejle.

Sytyvuzny qojmajън
Вагън съдъв alalla.
Bizovcuqla tojmajън
Bek ac volub qalalla.

Bu zatlaqqa aladan
Çuq съqmazън sezgenbiz.
Ajta-ajta xar quru
Çанъвъздan vezgenbiz.

Ne sowetden adamlar
Bizni çoqlav kelmeyle,
Fermalanь çoluca
Neda aqyl völmeyle.

Xar kyn sajn bir vaşxa
Syryvcyny salalla,
Bizden xapar alqьncь
Ala ketiv qalalla.

Zootexnik kelse da,
Bu xallanь көrmeydi,
Varьn tolu bilse da,
Bir voluşluq vermeydi.

Boluşuquz siz bizge,
Qavь-etiv tilekni;
Usyvyzge tögylysyn
Asьqьqь çyrekni.

Majna qalqan fermala
Kunden-kynne saqalla,
Kөгetleri varьnь
Erkin voluv aqalla.

Uzajmajьn ekigiz
Bzьqьzqa qajtyrsьz,
Tarьqьvnu qaldьrtmaj
Siz kolxozda ajtyrsьz.

Umutlubuz olsaqat
Udarnikle çeter dev,
Bu volumnu көrgenlej
Bir madarla eter dev.

Ol ekisi:

— Sözde ulla ajтыльв,
İşde çuqlav qalqansыз;
Sizni kişi eskermej,
Ань усын volqansыз.

Bu amanat sözygyz
Esden ketmez tolquncu,
Em тынчық da tavтавыз
Ol вағысь volquncu.

Siz ajtxаны қалдырмай
Biz kolhozda syzerbiz,
Udarnikle ајығыв
Fermaqызға tizerbiz.

Kesigiz syjgen xalqa
Saldырмајып qojтавыз,
Biz qadalsaq вағывыз,
Betini va çojтавыз.

Malсылықны өsymyn
Artxa тыјыв турмазға,
Partiјаны çollarып
Ters çаныпа vurmazға.

Borcubuzdu unutmaj
Ань esde tutarға,
Bu işge сьрмавланы
Qanatларып butarға...

Alaj ajt'v ekisi
Bzlar'na qajtdyla,
Olsaqtan kolhoznu
Çy'v xarar ajtdyla.

Kolhozcula ujala
Turuv onov etdile,
M's'maj'n olsaqt
Fermaq'a dev ketdile.

Arivlalla ferman',
As'q voluv çy'v;
Bek qan'v vaşlalla
Ol tar'q'qan inekle.

Axlav bla Axija da
Tersliklerin bildile:
„Ters volqan'vz, kecigiz,
Aj'v bizded“ dedile.

1935 ç.

Kolhoz çy'v

Çigit çy'v
Bir aq'lda
Erinmejin
İşni birden
Bolşewikca
Alqandyla.
Kerti çolqa
Qadalş'v,

Toxdamaj'n
Uzalş'v,
Aqa kucny
Salqandyla.

Ala birden
İş etgenni
Ariv koryv,

Aqyıların
Ana völyv
Çaşajdıla.
Ara mylkde
Рьсхь etiv,
Enci çoldan
Barь ketiv,
Endi kerti
Bolşewikge
Uşajdıla.

Ullu, gitçe
Barьсь da
Kir dunjada
Тоҳдамаян,
Çапыльқнъ
Tutxandıla.
Turnalaca
Tizilişiv,
Bolşewikca
Bu çigitle
Ol çaşavnu
Atxandıla.

Kyz çыянда
Iş tamada
Bujruq etiv,
Quanc xalda
Işni ariv
Çyrytedi.

Ara mylkde
Bicen etiv
Былаждь dev
Ellilege
Ariv ylgy
Körgyztedi.

Aqsaqal da
Artlarından
Syruv çetiv:
„Tartьoьz“ dev
Çovvu etiv
Qьсьрадъ.
Anda voloqan
Tulparladan
Çaş qaumnu
Kesi bla
Erişivge
Сақьрадъ.

Bu çыяппъ
Adetleri
Bek arivdu,
Kergen adam
Biri qalmaj
Suqlanьrca.
Ojnaj-kyle
Quanc bla
Iş etelle,
Quannandan

Xar bir qajqьn
Çuqlanьrsa.

Ojunlarь
Kece sajnь
Em tojlarь
Kuz çьjьnnь
Kəzlerin
Acadьla.
Aqsaqal
Emda anь
Nəgerleri
Ojnaj-kyle
Mutxuzluqnu
Sacadьla.

Anda vardь
Tersge, tyzge
Qaravcula,
Ters qaumqa
„Tazir“ salqan
„Onovcula“.
Anda vardь
Qanic kivik
Ojnavcula,
Adetinden
Cьqqanlanь
Qojnavcula.

Kuz çьjьnda
Ertidenla
Bek ertderek
Udarnikle
Calqь ьzoqa
Cavadьla,
Qaranьda
Dyry tyvde
Calqьlarьn
Izlej ketiv
Kycden-butdan
Tavadьla.

Qalqanla da
Cava-çorta,
Birem-birem
Tytyn tarta,
Işge kiriv
Tevrejdile.
Alqa ketgen
Qaumlanь
Çeterge dev
Işni birden
Qatь tutuv
Sermejdile.

Solur kəzyv
Çetgen zaman,
Aş aşarqa
Cəkgen zaman,

Kitavlanь
Aladьla.
Çahillikden
Qutulurqa,
Çarьq çolqa
Burulurqa
Mьllьklarьn
Saladьla.

Ertidenla
Сьq kevginci
Dьrьnqa zaman
Çetginci
Saladьla,
Xansxa bata.
Xar quruda
Muxollarь,
Çalqavlarь,
Xomuxlarь
Artxa qalьr,
Bьlaj ajta:

„Calqьm dubvuq
Bolqandь da,
Belim bir vek
Talqandь da,
Sizge tenlik
Etelmajma.
Uzaq ozub
Ketgensiz da,

Tyz ьraxьn
Etgensiz da,
Syreme da
Çetalmajma“.

Kyn quşluqda
Barь toxdav,
Calqьlarьn
Erlej tavlav,
Ertiden azyq
Qavadьla.
Çaş qaum da
Anda-mьnda
Qalьv ketgen
Xavçyklege,
Kijimlege
Cavadьla.

Anqan sora
Qozqalьşьv,
Seneklege
Uzalьşьv,
Dьrьn çьjьv
Başlajdьla.
Calqьdaca
Çьrlaqaannь,
Anda kivik
Ojnaqaannь
Bu qulluqda
Taşlajdьla.

Ol seveden
Çyrıaıanna,
Sъzoııaıanna,
Oınaıanna
Ullu „tazir“
Saladıla.
Bir-birde va
Işge köre
„Tazir“ salmaj,
„Azav“ bergen
Kөzyvle da
Boladıla.

Ol işge va
Birda qalmaj,
Çaıı artxa
Kışı salmaj,
Qatııla da
Keledile.
Çigit kivik
Bu qaum da
Ol çıjarıq
Dьrıılaıı
Ulyşlege
Bөledile.

Kimleri da
Kelalmajıı,
Işge kölyn
Bөlalmajıı,

Ujde çatıv
Qaladıla.
Sorsala va,
Aıı-beri
Sыltav etiv,
Boş söz vla
Başlaııı
„Aladıla“.

Işni alaıa
Boşadıanna,
Udarnikge
Uşadıanna
Maxdav өcny
Beredile.
Ol qaumla
Çigerlerin,
Işge çigit
Cemerlerin
Artıq sıııı
Kөredile.

Erişivny
Kycly etiv,
Bir-birlerin
Ozuv ketiv,
Ozoıan qaum
Quanalla.
Işni alaj
Etmesele,

Alqə atlas
Ketmesele,
Asxarına
İnanalla.

Ol xalili
Quanc bla
İşlej turub,
Eterlerin
Boşajdıla
Erlej urub.
Mından sora
Kimi solub,
Çyrekleri
Çarğq volub,
Qarajdıla
Əre turub.

Qarasala,
Kec volqandı,
Kyn vatxandı,
Qarandıdan
Kişi çıqda
Tanımajdı.
İş eterge
Barğ birca
Syjsele da,
Kecegide
Batxan kyn'a
Çarğmajdı.

Andan sora
Seneklerin,
Xar ne tyrly
Kereklerin,
Birer çerde
Asğajla.
„Uaq-tyek“
Xavçykların,
Cögycların
Em tüşlerin
Anı kiviik
Çaşğralla.

Biri çğlav
Qaiqanla da
Eziv etiv,
Qoşxa savıv
Tevrejdile.
Qarandıdan
At çolcuqnu,
Əzen ici
Tar qolcuqnu
Qart qaumla
Körmejdile.

Alaj bla
Ojnaj-kyle,
Qoşxa varıv,
Qartıraqla
Çatar arıv,

Kimleri da
Ojnajдыла.
Ol çыжыны
Kamsыklarь
Qart qaumnu
Tьпсајыгқа
Qojmajдыла.

Qajda oquj,
Qajda çыrlaj,
Işlerin'a
Birda qojmaj,
Bolçalyна
Çetedile.
Keң сыrtlanь
Çыltыратьв,
Klass çavnu
Qaltыратьв,
Bicenlerin
Etedile.

Mьndan sora
Çыжылысьв,

Barь işden
Tьжылысьв,
Bolqan zatнь
Koredile.
Xьjsavсыла
Xьjsav etiv,
Xar kimni da
Işine көre
Tolu хақып
Beredile.

Ol zamanda
Işlegenle,
Kerti çolnu
Kyclegenle
Quanc volub
Qaladyла.
Işge xizev
Boluvçula,
Xaman artxa
Qalyvçula
Ol kyn çuav
Aladyла.

1931 ç.

Barlaq

Kerti ariv çaj edi,
Suqlanьrca көrgenne,
Çerni işin esgeriv,
Aңa aqyl vөлgenne.

Altyn kiviik sarqalqan
Tyrlı-tyrlı savanla,
Nartyk, vudaj daqda
Ala kiviik qalqanla.

Çajny çyly çelinden
Ağ-berı culqana,
Teñizni tolqunusa
Bıç tutıv bulqana.

Anda çañız bir çercik
Kirlı xansdan tolqan ed,
Sıqanaqla qırşalav,
Ol qaralıv qalqan ed.

Mıдах edi alajı,
Acalmajın tyrsynyn,
Syjmej edi icine
Adam keliv koryryn.

Qalqanlanı icinde
Qara edi sıatı,
Barıvızda vilgenca
„Barlaqda“ anı atı.

Tөгeregi uşatmaj
Çijirgeniv turdula,
Xapar çetiv, elge da
Keliv vıaj sordula:

— Qajda sende syjymlyk
Mylkge qarıv verirca,
Əsymuñe acıvdan
Dert çyrekle erirca!?

Qarajma da vetine
Qavralla koryned,
Çumuşaq ariv etinden
Mant vaşcyla ilined.

Tyrly-tyrly kir xansla
Ilinendi ysyne,
Bu dunjany ɵsynty
Tuşmejmidı esıne?

Xonşularny virleşiv,
Əsedile çylyrav,
Çajny savlaj erişiv,
Başcylary qaltryrav.

Acylasy xalyňy,
Bylaj nege qalqansa?
Kim qyjnadı sanıňy,
Qalaj mьdax volqansa?

Barlaq:

„Qar ketgenlej ysymden
Men da saqьv tevredim,
Kende qalmaj ɵsymden
Ullu quannan edim.

Xazьr voldum kerirca
Maңa qonaq volqanny,
Izlegenin verirca
Keliv urluq salqanny.

Kөв saqladым, kelmedi,
Meni iem syrgе,
Birda esin vөлmedi,
Qalqanlaca көryrge.

Qaradым men tijrege,
Kesim kivik çerlege,
Барь өсув vaşlalla,
Мьдахльqнь taşlalla.

Qatylarь vizulub,
Semizleri acыldь,
Qolla oña kerilib,
Urлуqlarь cacыldь.

Çazнь çarьq kynleri
Alanь da çarьtdь,
Işlegenni tatьvun
Çaşav kesi tanьtdь.

Men'a qaldым qatxanlaj,
Kişi keliv qarataj,
Kir xanslaqа vatxanlaj,
Bir zatxa da çaramaj.

Meni ijmej kenlikge
Taldьrdьla velimi,
Bu işlege terslikge
Ajbьlajma elimi.

Meni iem işlemej
Turuvcinu syjedi,
Bu tijrege xonşuqа
Acuvlanьв kyjedi.

Betim çarьq volurca
Bir iege versegiz,
Seir volub qalьrsьz,
Artda keliv kørsegiz“.

1932 ç.

Germanija vla SSSR-den eki işci
SSSR-li:

— Ajt çoldaşьm, tьңlaşьm:
Birdi vizni turatьvьz,
Aсьq volub taңlaşьm,
Bolunıңı aңlaşьm.

Qalajd çaşav xalьqьz?
Çetişemidi çalьqьz?
Qajғь varad, aсьq etci,
Sizni xar tyrlы mañqьz?

Germanijaľ:

— Sora esen sorqanьna...
Vьlaj qajqь volqanьna
Çuav etsem, çьlarmьsa,
Kөzum qandan tolqanьna?

Сарьғьmajдь көлувuz,
Васдьғьmajдь өлувuz,
Аjaq tyvde qaladьla,
Күreşiv vla көвуvuz.

SSSR-li

— Birdi vizni muratъvъz,
Çaň dunjaqa qastъvъz,
Əsyv, kɵltyrylyv varad
İşlev varqan xar zatъvъz.

Urunavъz biz ĩrden,
Çavnu quvuv icivizden,
Arivlajvъz çurtubuznu
Klasslaqa yleşinivden.

Əsedile kɵv qalala,
Toluv daňl tyz talala,
Kynden-kynne tavla kivik
Syelelle toxanala.

Germanijaly:

— Bizde va rьsxь ojulub,
Xar zat sьrafqa çojulub,
Urunqanla, işcile
İşlesele da sojulub.

Aş tavьlmajdь qarnevъzqa,
Tьncьq volmaj sanvъzqa,
Tyjyleviz kece kyn da,
Karek tyşmej çanvъzqa.

Qara tuban vasъv vizni
Savlaj turqan çerivizni,
Ajaq tyvde qaldьralla
Biz çaşaqan elivizni.

SSSR-li:

— Wlastnъ qoloqa aloqanbъz,
Kyreşiv çaşav saloqanbъz,
İşci xalqla, urunnanla
Endi qutulub qalqanbъz.

Qurcdandъ bizni çolubuz,
Ortaqa işlejd qolubuz,
Kynden-kynne aloqa ɵtyv,
Andan da kyçly volubuz.

İşsiz qalmaj çurtubuzda,
Xar ne tyrlы zatъbъz da
Çetişiv, ɵsyv varadъ,
Xalqqa acъq atъbъz da.

Nenca miñ ıdarnik bizde,
İş işlennen çerlede,
Kynden kecege kɵv volub,
Quanc ullud kɵlyvuzde.

Germanijalъ:

— Sav dunjaqa qytlъq çetdi,
Andan veri kɵv çyl ketdi.
Nellaj bir fabrik, zavodnu
Ol eşiklerin begitdi.

Bar da qara Germanijaqa,
Днъ kivik Fransijaqa,
Kɵv million işsiz çatxan
Amerikaqa, İtalijaqa.

SSSR-den qalqanlada,
Xar bir tyrlı qırallada,
Qojla kivik sojlanalla
Kəv işsizle oramlada.

Elle, şaxarla acıqdan,
Teren çajıqan qıtıqdan
Qutulmaj turadıla,
Ol qarañ çutluqdan.

SSSR-li:

— Allaj zatla SSSR-de
Tausulqandь vek ertde,
Endi işsiz adam çoqdu
Bu altь yluşny birinde.

Elle kolxozqa vurulub,
İşlege plan qurulub,
Esgı çaşavnu taşlajvьz,
Çavnu volşewikca urub.

Sosializm tyzleribiz,
Xar bir tyrlı çerleribiz
Traktorladan tolalla,
Çarьqđь vizni kəlyvuz.

Germanijalı:

— Qıtıq anda avzıratđь,
Malнь, mylkny tozuratđь;
İşlerin artxa vardьrvь,
Burzujlanь qaltьratđь.

Işci xalqla birleşelle,
Çavqa qarşy kyreşelle,
Kece kyn da toxdav bolmaj,
Qызы qanla төгyselle.

Anda vajla kysny salьв,
Miң-miң savij өksyz qalьв,
Oramlaqa atьдыла,
Acдан qovalmaj sojlanьв.

Faşistleni azav tişleri
Xalqнь ezmekdi işleri,
Işci xalqнь kynden-kynne
Өsyв varadь kycleri.

Alaqa MQPR qarajdь,
Boluşluq etiv çarajdь,
Işcile birda suvumaj,
Entda kyreşni marajdь.

Kyreş qызыvqa varadь,
Toxdavsuz qan aqadь,
Burzuilany uatьrqa,
Işci xalq kysyn saladь.

SSSR-li:

— Sizni bla viz qarnaşьvьz,
Ajьгьlmazca çoldaşьvьz,
Tutdurcu veri qoluңu,
Oqaj derge va voltavьz.

MOPR-qa clen volurqa,
Bir muratda tururqa,
Kapitalnъ qьsdav çerden
Kommunizm qururqa.

Kyreşni qatъ tutajьq!
Сьгтаv ханслапъ vitajьq!
Аjлансь veri, ekiviz
Сьгьвьзнъ da ajtajьq!

Ekisida birden:

Sav dunjanъ kir хансларьп uatъv,
Wlastnъ viz qolubuzqa albъvz,
Çer usynden kapitalnъ qoratъv,
Zauqluqda raxatlanъv qalъvz.

Faşistleni qarşсььqda işlerin
Umur etiv көzlerine qujarvъvz,
Qurutuv viz ol qaumnı kyclerin
Varъсьпъ qanlarьпа vojарvъvz.

Birleşdiriv million bercli qollanъ,
Artъqlьqпъ sav dunjadan taşlarvъvz,
Kycly etiv kommunizm çollanъ
Bir ьz bla urunuşuv başlarvъvz.

Boşalьrla artъqlьqla casъьv,
Andan sora qazavat da volmazca,
Keç dunjanъ çarьqlarъ asъьv,
Faşizmni vıquusu da qalmazca.

Ol kyn qurur işsizlikni tamъъ,
Xar zatъвъz plan bla işleniv,
Esgilikni çañъz qalъr qavъъ,
Dunja varъ tyz çol bla kycleniv.

Arъ deri sen anda men da mъnda
Hajda işle, hajda kyreş qozqalъv,
Çavqa qarşъ turuşajъq varъnda
Leninci çol aйтхан bla uzalъv.

1934 ç.

Prizъwnikni auzundan

Prizъwnik dev atadyla atъma,
Çъjъrma eki çyl saqlъm ketgenlej,
Qarşъ turluq kelsin veri qatъma,
Baş cartlar bizge çuvuq çetgenlej.

Savханlanъ uatъrвъz varъsъn,
Ekincide allъn veri burmazsa,
„Bizni sowet vacxavъzнь icine
Toңuz birun xamxotlarъn urmazsa“.¹

Qъльcdan çiti qurcdan da qatъdъ
Men kesine varъv kirir askerim,
Qъzъl asker anъ sъjъl atъdъ,
Quanadъ ol askerge çyregim.

Savханlanъ uatъrвъz varъsъn,
Ekincide allъn veri burmazsa,
„Bizni sowet vacxavъzнь icine
Toңuz birun xamxotlarъn urmazsa“.

¹ Stalin.

Bilim və hər bir sənət iləni,
Həzrlənər çavla səvər çollağa,
Səutlərim hər küclü viləni,
Biz minərbiz qurc təmirdən atlağa.

Səvənlənər uatərvəz hərşən,
Ekincide allən vəri vurmazca,
„Bizni sətət vəsəvəznə icinə
Təqüz vürün xətxotlərim urmazca“.

Səutləni qatə vəjləv vəlləgə,
Səvən vəlsə biz alləni kətərviz,
Qorquv vərməj sosialist çərlləgə,
Quş usxəncə səv dənjağa çətərviz.

Səvənlənər uatərvəz hərşən,
Ekincide allən vəri vurmazca,
„Bizni sətət vəsəvəznə icinə
Təqüz vürün xətxotlərim urmazca“.

Suvğa kirsek, səvəq kiviək çuzəviz
Ullu, tərən em küclü tənizlədə,
Kəpətlən çölün qəsxə üzərviz,
Orun vərməj vizni sətət çərllədə.

Səvənlənər uatərvəz hərşən,
Ekincide allən vəri vurmazca,
„Bizni sətət vəsəvəznə icinə
Təqüz vürün xətxotlərim urmazca“.

Xavada da qanatlıca ucavbъz,
Birgevizge tovla, oqla keltуrуv,
Sav dunjada teңlik çolnu acarvъz,
Zalimlikni, artъqlıqнь ɵltуrуv.

Savxanlanъ uatъrvъz varъsъn,
Ekincide allъn veri vurmazca,
„Bizni sowet vacxavъznъ icine
Toңuz vurun xamxotlarъn urmazca“.

Çerge tyşsek, bir qajqъsъz çуrуjvуz.
Tov cacъlsa tijmez kivik kijiniv,
Burzujlanъ viz uzaqqa syrуrvуz,
Işci xalqla, verc qollula syjynuv.

Savxanlanъ uatъrvъz varъsъn,
Ekincide allъn veri vurmazca,
„Bizni sowet vacxavъznъ icine
Toңuz vurun xamxotlarъn urmazca“.

Çaraşvnu izlev turqan çolubuz
Xar qъralda sowet wlast saldъrъr,
Ma vu vercli em ezilgen qolubuz
Qazavatъnъ uzaq sozmaј qaldъrъr.

Savxanlanъ uatъrvъz varъsъn,
Ekincide allъn veri vurmazca,
„Bizni sowet vacxavъznъ icine
Toңuz vurun xamxotlarъn urmazca“.

Faşistleni qavan kivik tişleri
Umur volub allarъna tɵgylyr,
Ol itleni xar bir tyrlы işleri
ɵmyrynde tigilmezca sɵgylyr.

Савханлань уатъгъыз вагъсьн,
Ekincide алън вери вурмазса,
„Bizni sowet васхавъзнъ icine
Тоңуз вурин хатхотларън урмазса“.

Bizni Qъзы askerleni icine
Klass çavdan bir kişida qojmavъz,
Sъjъь atъь atav анъ атъна,
Sora tutub mizамън'a oјmavъz.

Савханлань уатъгъыз вагъсьн,
Ekincide алън вери вурмазса,
„Bizni sowet васхавъзнъ icine
Тоңуз вурин хатхотларън урмазса“.

Prizъwnik dev atadya атъма
Çъjъьма eki çы саqlъьm ketgenlej,
Qarşьь turluq kelsin вери qатыма,
Başьь cartlar vizge çuvuq çetgenlej.

Савханлань уатъгъыз вагъсьн,
Ekincide алън вери вурмазса,
„Bizni sowet васхавъзнъ icine
Тоңуз вурин хатхотларън урмазса“.

1934 ç.

Pioner çъгсьь

Aјtady atam,
Анъса anam
Alqъьн ne xalda turqanларън,

Ketmej qajqyla,
Eziliv ala,
Çyz miñ saqıyşla qurqanlarǵn.

Çykleri aur,
Sırtlarǵ çaur,
Bykleniv çerǵe kirgenlerin,
Sanlarǵn tuje,
Otdaca kyje,
„Nek çaşajvız viz“ degenlerin.

Mutxuz vetlerin
Em çyreklerin
Qan çylamıqla çuvqanlarǵn,
Alanǵ vajla,
Ezgen qaumla
Tar gözende vuvqanlarǵn.

Çerleri volmaj,
Işleri oñmaj,
Amalsızdan sarnaqanlarǵn,
Ötmej sözleri,
„Kөрmej көzleri“
Мыдахлырғын сынақанларǵн.

Biz'a çyrlajvız,
Çarǵq oñajvız,
„Pionerdi“ vizni atıvız.
Mijik usadı,
Çolun acadı,
Qurcdan işlened qanatıvız.

Mal əsdyryvge,
Alqa ətəvge
Komsomolda vorclu volqanma.

Fizkulturanь,
Allaj çollanь
Qatь tutub alqa ətəviz.
Çurtnu saqlarqə,
Anь çəqlarqə
Kəsibizni xazьr etəviz.

Kolhoz eliviz,
Çanь çeriviz
Çыltьrajdь çurtnu çarьtьv.
Klass çavlaqə —
Ol kulaklaqə
Buzulmazlyq kucyn tanьtьv.

Quanьv atam,
Anьsa anam
Endi ara çolda çəşajla.
Malqə em çerge
Urunub virge,
Encilik dunjasьn voşajla.

1935 ç.

Partijanь tazalavqə

Işni sьrtaв, artxa tьjьv turqanla
Işci xalqə çavluqlarьn çəşьrvьv,
Çyreklerin ters çolaqə virqanla
Aldav vla zamanlarьn aşьrvьv.

Qurc nizamıy partıyanıy icine
Buzuq salıy onovların etgende,
Razı volmaj anı ɵsgen kucıne
Kɵvgen vezi atıyırqa etgende.

Ol qaumla bildirdile keslerin,
Qarşılıqqa vıvuluşuv allarıy.
İşni vızar arıy ketiv esleri,
Asıy vıldu ıruytıvcıy ollarıy.

Andan sora tauş sıqıy keriliv,
Mıñle vıa adamla saqajırca.
Tazalavqa erkinlikle veriliv,
Har kommunist anı esge alırca.

Tevredi ol qanatlarıy ajıla,
Sıyl atıy icin taza eterge.
Klass avnu allaj safdan ajıra,
Zaman etiv ala andan keterge.

İş vaşlandıy savlaj urtxa sinenlej,
Har kommunist elekdeca syzylyv
İşge qarav volımlarıy vilgenlej,
Barıy kɵzge asıy tuvra kɵruyv.

Asıy etdi xalıy icinde kɵvleni,
Bazmandaca işin cekgen zamanda.
Aldavluqcu volıv turqan kirleni,
Kesin vırda tyzetmejin xamanda.

Aq askerde alılıqnıy tutxanla,
Keslerini avluqlarıy kɵrgyztıv,
Talaj qızıl-askercini qırqanla.

Milletsilikni qatъ tutxan birle
Partijanъ saflarъna kirgen elle.
Bizge qarşы ajlanъvcu көv kirle
„Ma viz da kommunistviz“ degen elle.

Birevlen da tyken yjge qaratda
Part viletin vergen edi kulakga,
Araqъdan qarnъ tojar muratda
Axca aldъ anъ salъv zalokga.

Allajladan oblastъvъz syzylyv,
Kir хanslarъ tazalanъv kerildi.
Сьрмаuqla tamъrъndan yzylyv,
Kamiseden vьllaj хapar verildi:

„Kolhoz çaşav tav ellege sinendi,
Klass çavnu çyregi tuzca eriv.
Malcъlъq da ajaq ysge minnendi,
Ara mylkny çolu bla tyrleniv.

Acьqlanъv çyzle bla çyrekle,
Nögerlikge talrъv allъn burdula.
Kөv voluv kolhozqa degen tilekle
Buzulmazlъq ara mykle qurdula.

Qralъvъz bizge salqan zatlanъ
Artъq etiv varъsъnda voşadъq.
Kenne sozuv çigerca qanatlanъ,
Çanъ çыlnъ planlarъn vaşladъq.

Terezede, Çөгetejde alaca
Sxavatda, Qъзы-Qaracaj ellede
Kolhozla begigendi qurc qalaca,
Varъ siniv çyreklege-kөllege.

Kulturalь işimiz da toxdausuz
Barь ösüb birden alqa atlaydı.
Quancь socialist çaşavubuz
Quralьv endi çahillik cartlaydı.

Inançanma bu işleni varьna
Kөv zatlanь volumlarьn aңlav.
Kunden-kynne çaşav ösed allьna,
Men da turmam endi vьlaj tьңlav.

Sөz vereviz işni qatь tutarqa,
Oquv bla birda artxa qalmazca,
Qaraңььq ço!nu qojmaj vutarqa,
Sьjь safda bilimsizle volmazca.

Sөz vereviz tav elleni icinde
Çahillikni birda qojmaj taşlarqa,
Tazalançan partijanь kucynden
Xar bir işde alqa ötüb vaşlarqa.

Sөz vereviz malсььqнь kөlturyv,
Uzajmajьn al orunnu alyrqa,
Сьrtavlanь çoq etiv em ölturyv,
İşimizni em mijikge salьrqa.

Sөz vereviz ara mylkny saqlarqa
Kolhozcula keң çaşavlu volurca,
Atlam saььn kolhozlanь çoqlarqa
Keң sьrtlada fermalarь tolurca.

1934 ç.

ТЪСЪРЪВЛАҘА (1-сi сjezdlerini көзыvyнде)

Qara тиваннь толqunларь,
Ась, суvуq, иv законларь
Qьжьньqьзнь ете еди.
Вай да, вий да душманлыq tutub,
Etigizni сайnamaj çutub,
Qаврьqьzqа көме еди.

Temir vиqovda çasaj egiz,
Avqа тышgenne uşaj egiz,
Birda аcdьrmaj көзыgyzny.
Oquvnu sizge xaram etiv,
„Adamsьz“ derden uzaq ketiv,
Eşitmejelle sөzygyzny.

Bere edile sizni erge,
Өmyry тынclьq tavmaz çerge,
„Syjemise“ dev soruv volmaj.
Dunjaqьz çьlavda keterca,
Qajda pelax sizge çeterca,
Muratьqьz ne azda tolmaj.

Çьlaj-çьlaj көзыgyz көvув,
Çьlavnu inar bla төgyув,
Eşitirge kişi syjmej ed.
Otov yjde av salьr elle,
Çаньнь savdan алыр elle,
Qьжьньнь kişi vilmej ed.

Nasıv bolsa, verne eteren,
Varıbnı kolyne çeteren,
Ol közyvde közyn „çarır ed“.
Qıjbnı bolsa, çuqda etalmaj,
Kışını kolyne çetalmaj,
Dunjan çılav bla varır ed.

Qan çılamıq tıge kızılerin,
Çapraqdan ıtmej sözlerin,
Qara kynlerin sozulur ed.
Kece-kyn da tarala, çıljaj,
Çaşavun, kynun xaman alaj,
Sıfatın artıqda vizulur ed.

Urlaj elle sizni malnıca,
Qoj syryvge savxan çallıca,
Emda toxdamaj tyjyvlari.
Çılanca emiv qanqıznı
Sıqara elle çanqıznı,
Qan çıqı volub kirivleri.

Erinden sıqarqı volmajbnı,
Sıqama desen da oıtımajbnı,
Zakon, şeriat alaj tylmedi?
Kıvısyne kyndeşin var ed,
Anda çolun vıtynda tar ed,
Aıtıqız, anı kim bilmedi!

Ol zamanda kışı tanımaj,
Dunjaqız vara edi çarımaj,
Çanıız Oktjabr kyn tuvdurdu.

Min-min işcini birleşdirib,
Qarşыьqqa dev kyreşdirib,
Alanь bu çurtdan quvdurdu.

Bu çaşavda tabьв erkinlik,
Adamlыqda kertida tenlik,
Qaraqьz da ojum alьqьz.
Ullu şaxarlaqqa cасыьв,
Sizge dev şkolla acыьв,
Qalaj zauqdadь хальqьz.

Tatль көget aqadь sizge,
Bytev kolxozcu eligizge,
Betigizni nyrca çarьtxan,
Birlik çolqa işlej-uruna,
Qaqьв klass çavnu burnuna,
Bu çaşavnu kycyn tanьtxan.

Boşlandь vuofovlu qoluquz,
Sozializmaqadь çoluquz,
Uv тыrnaqlanь uatxansьz,
Sizni хajvanca көrgenleni,
Emda itni сыьп bergenleni
Barьп kenne kyrev atxansьz.

Unuqmaqlыq ketgendi kerі,
Çarьqlыq vurulqandь veri,
Oldu sizge qanatla sallыq,
Entda ac көzyny çarьqqa,
Çaşav çoqdu qarapььqqa,
Sizsiz vaş orunlanь allыq.

Əsedi sizni kolxozuquz,
Aña çarьq kəlly voluquz,
Oldu sizni kenne atlatxan.
Oldu encileni çьjьra,
Вагьп ара mylkge qujdura,
Oldu kulaklanь sacratxan.

Birleşivny kycyn kərgyze,
Esgilikni çollarьn yze,
Ullu quanc bla keldigiz.
Entda çol acar çoluquzqa,
Amanat salad вагьqьzqa
Sizni birinci sjezdigiz.

Асьла volub вагь çolnu,
Çurtuvuz birden çарь çolnu,
Partija sizden da izlejdі,
Kolhoz mylkny əsdygyr ycyn,
Demenili eterge kycny
Тььгьv ullu kycdy dejdi.

Kyreş, al orunnu çiverme,
Işni qatь tutub serme,
Çaşav entda alqa kerilsin,
Bytev kolhozlanь вагьна,
Çaşларьна em qьzларьна
Xurmetli çaşavla verilsin.

Çарьq көzle entda çарьсьп,
Esgі avun qьгьv вагьсьп,
Kəm qавьгьна, veri qovарma,

Анда мѣнда қалып кетгенін,
Өсүмлеге иву җетгенін,
Көрмеј енді не азда варма.

Бу кынлени сизге тувдурған,
Җуртну ваҗдан ајақ җувдурған,
Җаҗасын бизни партијавыз!
Аңа алысыйны етисү,
Коммунист җолға уретисү,
Җаҗасын Сталин ваҗсывыз!

Gazetge

5-ci majda

Unku volub uatylğan ömyrde
Közüvüzge avnu salyp vajlalla,
Dunjavız keter kibir tar körde
Bizni alaj tutar җолну sajlalla.

Saldyla da җыреклеге қорқувну,
„Харам“ етис газет, журнал оқувну,
Ала бизни адам кибик көрмелле,
Тилизде еркиликни вермелле.

Тушув биз zalimlени tuzaqlына,
Җаҗаqlанvыз көв җыла uzaqlына.
Totlandyla асыlmajып көзүvүз,
Sölessek da алыnmajып söзүvүз.

Aхьгьнда иатханвьз-сасханвьз
Таşнь, тавни вагьсында қызартьв,
Erkinlikni eşiklerin асханвьз,
Çurtubuzqa vajraqlaњь uzatьв.

Andan sora arivlandь çolubuz,
Вагьвьзда тањьвьз em vileviz,
Boşlannandь виқавланқан қолубуз,
Endi vugyn gazetleri көreviz.

Xava kiviк қьмылдајдь çurtla da
Аравьзқа çajьльв ol sinenlej,
Oqujdula çaşla, қьzla qartla da
Вагь ањь vek vaqalь көrgenlej.

Biledile sav dunjaњь usynden
Nenca tyрly işle vola turqanьн,
Gazetleri, zurnallanь kucynden
Kimle ne tyрly planlanь qurqanьн.

Biz da ањь eskereviz, vileviz,
Partijanь qurc sautu gazetdi,
Oquqqa va асьлақандь tiliviz,
Çaњь dunja ањь vizge yretdi.

Afrikada, Azijada volqanьн,
Ewropaњь, ањь kiviк qalqanьн
Xaparlarьн erlej альв çetedi,
Icibizde вагьн асьқ etedi.

Leninni em Stalinni çoluna
Oldu vizge aқь veriv kyreşgen,
Milletleri, qaldьrmaјьн вагьнда
Keslerine kerek tilde sөleşgen.

Çurtubuzda udarnikle, alçyla—
Şavançyla, işcile em malçyla,
Barь anь vek şylь da көrelle,
Kunden-kynçe artьq vaqa verelle.

1935 ç.

Bardь amal

Ara mylkge qьzьv varqan çolubuz,
Qaçьqmajьn çarьq çolqa kyreşed.
Birlik kycde işlev vla qolubuz
Kerek bolsa, tavnu eki yleşed.

Bardь vizni xar kerekli zatьvьz
İşvizni eşymlerin vөлmezge,
Alqa cьqьv ajьlьrca atьvьz,
Artxa qalьv mьdaxьlьqnь көrmезca.

Sosialist çoruq vla çyryrge
Kir dunjadan qalqan zatьnь qurutub,
Klass çavnu icivizden syryrge
Kolxozcula birleşivde qol tutub.

Bardь eşyz, bardь urluq gөnlede,
Şavan işni voişewikca voşarqa,
Qaracajda xar bir tyrly ellede
Malь sanьn eşdyryrge-qoşarqa.

Vardь adam, vardь saga хансьна
Хар bir myrzev şatik volub өserca,
Ань kivik çol асьқдъ mallaqа
Az zamanna kёлtyrylyv keterca.

Baş işiviz mal өsdyryv volmaqнь
Esge аьв ань vla varьвьз,
Ol iş vla vaş orunnu almaqнь
Çollarьна kycуvuzny salьвьз.

Ol zat ycyn kerek volad işlerge
Bir vizovnu, bir qozunu çьqmaььп,
Өsymlerin аlqа kycly vururqа
Ajтььннан çoruqladan сьqmaььп.

Ol zat ycyn kerek volad аььqа
Хар bir adam eter işin воjnuna,
Sosialist çolqа kycny salььqа
Bek qucaqlav ara mylkny qojnuna.

Ol zat ycyn kerek volad savarqа,
Qazavatxa kirgen kivik kyreşiv,
Хар bir işni texnikasьп tavarqа,
Kerek çerge iş qьььпнь yleşiv.

Ol zatlanь varьсьнда tolturub,
Çьl artьна өxdemleniv çeterbiz,
Birleşivde, bir aqьlda qol tutub,
Qaracajьп аль erkes eterbiz.

1934 ç.

Udarnikle

Ken çaşavnu qurc qalasın qururqa,
Encilikni çaпь çolqa vururqa,
İşlejdile udarnikle kelleniv,
Klass çavnu iclerinden ajьra,
Aпь kivik çalqavluqnu tajdьra,
Baгь бирден işge kyçly kelleniv.

„Amal çoqdu ozuv alqa ketmejin“,
„Qojtavьz—dev—ullu mylkle etmejin“,
Çyrekleri çьltьrajdь-çaгьqдь.
Encilik da kynden-kynne sөгyled,
Ara vajьq yslerine tөгyled,
Zamanlarь quancьla varьqдь.

Baгьv kirsen iş etilgen çerlege,
Qoşlaqa, fermalaqa em ellege,
Semiz volub gyryldejdi mallarь.
Maşınaca işlerin da qorata,
Kynden-kynne bilimlerin çarьta,
Ma alajdь ol qaumnu xallarь.

Arivluqda, көvlykde, kirsizlikde
Acьq etiv qarьvlarьn birlikde,
Baгьsьda al orunnu alalla.
Qьзыl vajraq iclerinde qьzara,
Udarnikle birlik qolda uzala,
Kөrgenlege ariv ylgy salalla.

Qollarından tüşmejdı kitavlarъ,
Çarъqıbqda gazetleri zatlarъ,
Kerek bolsa, aıv oquv vaşlajla,
Bolşewikca ɵsyv aıa varъvda,
Birleşivny kycy vla turuvda
Mutxuzluqnu erlej uruv taşlajla.

Xar bir işni közyvleri kelgenlej,
Varъ ana aqıllarъn völgenelej,
Anъ erlej etedile qadalıv.
Sosialist çoruqlanъ tanъta,
Esgilikni tamъrından uata,
Udarnikle bir qol vla uzalıv.

Erişmeklik orun alad alada,
Anъ ucundy varqanlarъ alda,
Partijanъ tyz çollarъn tutalla.
Sowet wlast ajtxan kivik çollarъ,
İşge hazır demenili qollarъ,
Kemlikleni varъnda qurutalla.

Bu erkinlik çiltinlege quanıv,
İşlerine çyrekleri inanıv,
Birlik kycny tanъtalla çavlaıa.
Qac vaşna xar zatlarъn vitdire,
Planlarъn artıq etiv çetdire,
Mal çaraşad fermalaıa, vavlaıa.

İş kynlege haq aıvıcu zamanda,
Çalqavluqnu sajlaoanla xamanda
Haqsız volub, ulyş tavmaj qalalla.

Aqýllarýn ara mylkge wølgenle,
Işni kerti udarnikca kørgenle
Savljaj çyqla kereklerin alalla.

1933 ç.

Была нек оқумайдыла?

Artxa qaloqan bir qaumnu kørgenme,
Saqlaş et da bir qaracъ хална,
Klass çavdan uv çetgenin wilgenme,
Oquvdan ken qызсыqlаны варна.

Şkol yjge kel dev көв kyreşelle
Махаметни қызсықъ Çаньтханна,
Anca sajnъ варъв воş kyreşelle,
Qaracъ ne сыltav сыqадъ аңа!

Atasъ Махамет esgi satъvcu,
Zalimlikni-artъqlыqны kucynden,
Kesi çalсыланы терin alъvcu,
Ketmegendi көв totlаръ usynden.

Ol'a qызъn qalaj ijsin oqurqa,
Sowet şkol аны çavud, vilesiz,
Andan ese uşasъn dejt soqurqa,
Allajlаны хalisin'a көresiz.

Аны tuvra хонşu қызъ Tатъv'a
Махаметни tuzaqlына kirgendi,
Söz seleşiv ol da Çаньтхан вла
Közlerine av salъrqa sygendi.

Усунсу хоншу қызларь Asijatдъ,
Ol da çazыq andan ylgу alqандъ,
„Erişiv“ kesin çarыqlыqdan тьjadъ,
Alaj bla yjde çatъv qalqандъ.

Усусу da erişivny sajlalla
Уslerinden mutxuz avnu atmazqa,
Kөzlerin da qatъ qьsъv vajlalla,
Oquv-bilim көgetinden tabmazqa.

Kertisi va qьzlaqa „çоqdu“ sөzүm,
Aldajдыla yjlerinde alanъ,
Igi saqьş et da aңыla, көzүm,
„Erkinligi atadadъ valanъ“.

Махаж қьзына—Татьвоја sөleşiv:
„Endi sen şkolоја varma“ degendi.
Ma Alij da anъ kivik kyreşiv,
Bajдыmatxa anъ dersin bergendi.

Ekisida Махаметге тьңылав,
Anъ sөzүn razъ volub aldыла.
Işni ala ters çanъna aңылав,
Qьzларь da çahiі volub qaldыла.

Xalimatнъ sөzge qоşmaj keteme,
Sөz bergendi çiverirge qarnaşъ.
Endi çьrnъ artъna da çeteme,
Oquvdu vu çanъ çolnu çoldaşъ.

„Qьzым syjmejdi oquroја“ desele,
Inanmajды ana virda çyregim.

„Barmajвъz“ dev ajtalla, yretsele,
Oldu kerti çaşavda da көrgenim.

Сыны төрт заманы

Çаз

Çаз ваşында хар затла
кеңерилив ваşларла,
Quanc volub вағысь
мьдахьқны таşларла.

Qarla, vuzla tilleniv
tenizlege keterle.
Çanvarla көlleniv
çaj yjlerin eterle.

Çавьв ketiv çerleden
vet tyrsyny асььг.
Ань savlaj usyne
көм-көк кьрдьк сасььг.

Ariv xalda terekle
çapraqlarьп ijerle,
Çағық volub көлли
çaj kijimle kijerle.

Bytynda vek kolxozla
işge qatь volalla,
Çerni qarь ketgenlej
pluglarьп salalla.

Udarnikle al vermej
васха, саван сыгырле,
Boş minutnu çivermej
tiri-çiger çyгырле.

Aşьoqьв işlerine
birden qovub qalalla,
Çerni tyvyn vaşьna
тьсьтмаьп buralla.

Savan işge tan atmaj
erlej turub çetelle,
Udarnikle al volub
işni çenilletelle.

Sosialist çol bla
erlej urub voşajla,
Sьrtнь, qolnu qaraltьв
syjynuşьv çaşajla.

Aна сьртав volqannь
işden kenne uralla,
Çarlь xalqnь varьсьп
keslerine buralla.

Uaq tely көв volub
qoşuladь mallaqа,
İşni allьп acadь
mal ösdyryv çollaqа.

Kolhozla da birleşiv
sırtxa-qolqa ketelle,
Birlik çolda birleşiv
malnъ semiz etelle.

Bu közyvde inekle
kėk kыrdыkdan tojalla,
Barъ otlarqa vasъnъv
vicenni da qojalla.

1932 4

Çaj

Birda qalmaj tuarla
ėkyryşuv kelelle,
Inekle da ol kynde
celek sytle verelle.

Maj-maj ete qozula
teren xansxa vatalla,
Analarъ issilev
salqъn sırtда çatalla.

Çaj kynleni çiltini
çыltыrajды-çanady,
Kėkden çavqan çavum da
çыль volub aqady.

Sytlerini artыqъn
zawodlaqa verelle,
Ajaz-salqъn sırtladan
cagaqa dev kelelle.

Birda qojmaj xanların
arıtıv raхat volalla,
Анъ өсер çапна
volıan kycny salalla.

Маңыладан terlerin
çiger qaum төгelle,
Kerti işde xomuxla
төве сайн сөгelle.

Tyrly-tyrly malların
çajıqların erkindi,
Munu көрген çavların
çyrekleri erijdi.

Alaj bla çajların
хазна қалмај ketedi,
Bicen işler ajların
terk oıuna çetedi.

Qыşыqların biceni
belge çete voladı,
Çajqala turıan хансла
варın sytден toladı.

Андан sora bir тауш
çurtuvızда сасыыг,
Çalқыда kerekleni
еşikleri асыыг.

Хазыг турıan kolхозла
çalқы, senek аырла,
Erişiv çolu bla
erlej işge варыла.

Kolhoz çыжп теbrejdi
qolla оңа керилв,
Bir qaumla çatalla
kulaklaqа terilв.

1932 ç.

Qac

Issi bolqan кунувуз
mutxuzlanъв tijedi,
Mьdaxlanъan тыривун
bek qarъvsuz ijedi.

Bu көzyvde terekle
çapraqlarъn taşlajla,
Uaq-tyek өsgenle
sarqalъşъв baslajla.

Turnala da sewerden
jug çanъna ketelle,
Qъş volmavcu çerlede
mekamlarъn etelle.

Ullu, mijik tavla da
çavluq qъşъв aqarad,
Ol көgergen qъşьqla
varъşьda sarqalad.

Tyrly-tyrly çanvarla
teren çerge sinelle,
Qatъ qъşпъ ala da
çeterigin bilelle.

Sajqalalla savanla
altın kivik sarqalv,
Çьjar közyv çetedi
vaşьqlarь aqarv.

Aşьqalla kolhozla
tirilikni çьjarq,
Ань qarq^a tevletmej
gөнlerine qujarq.

Маңьlajdan ter төгүв
xar kim qulluq etedi,
Күн qьsxaraq bolsada
uzunna çetdiredi.

А'aj bla varьсь
taşьvulnu voşajla,
Sьrtda-qolda gevenle
çulduzlaq^a uşajla.

Ullu, keң çajьqladan
varь elge kelelle,
Qьş qatьqdan toluşuv
yjlerinde gөzenle.

Bu közyvde kolhozla
iş kynlerin tergejle,
Işlemegen qaumq^a
birda yluş vermejle.

Igi kolhoz xalqqa da
ariv ylgy acadь,
Enci mylkcy suqlanьv
kolhoz tava qacadь.

Savlaj çerni aqartıv
 vıjaqı qar çavadı,
 Çel qarnı voranlatıv
 malnı bavqa quvadı.

Suvlada, kózlevlede
 buzla buzlav sarqalla.
 Çavqan qarla cegetde
 vutaqlanı qırqalla.

Buzlauqdan qavrıla
 birer „terek“ volalla,
 Cıñur-munur çerlede
 teren kyrtten tolalla.

Ertten sajnı şkolqa
 şkol çaşla varalla,
 Dersge birden qadalıv
 ana kucny salalla.

Enci, gitçe mylkcykge
 xar kim kesi qarajdı,
 Belge çete qar toluv
 ыşыq çercik marajdı.

Kolhoz malla çanısa
 çыль bavda turalla,
 Birleşivny kucynden
 qarnı kerı uralla.

Soqmaq volub oramla
ajaqlanъ tajdъrad,
Tik çerlede voranla
ullu kyrtle ojdurad.

Baramtala køv volub,
kimle tyzde qalalla,
Çaj işlegen qaumla
bek quancıъ volalla.

Alaj bla birazdan
voran, suvuq ketedi,
Salamlaşъv çazъvъz
vъjaqъnlaj çetedi.

1931 ç.

MARIJAM BLA AFENDI

Тузетиллиб, късхартыльпыб екинчи сьрдапъ

Qojcularь qarьvsuz
yjlени biri elle,
Kişi xaqnь aşavdan
kesleri keri elle.

Kөв заманнь uruniv
biraz mal da eđdile,
Maңылаjdan ter төгүв
ваşларьн вегитdile.

Beş qarnaş bir da egec
ata, ana qolunda,
Kөв qьjьnlьq көrdyle
patcaхьqnь zorunda.

Biri onov etgenne
qalqanla da тыңлав,
Ань аjтхан сөзlerin
tyz аqьlda аңлав.

Beşisi da birgelej
çaşarларьн syjdyle,
Ol seveden аjгьlmaj
көв заманнь ijdile.

Zalimlikni zamanь
zalimligin etmese,
Вълапъ униқдугув
хажванпъса çekmese.

Bajla kivik въла da
şkollaqa альпса,
Оl qaumqa тавьлап
оқув, bilim тавьпса.

Birda işek çoq edi
uruna vilmezle dev,
Çavnu, tosnu eskeriv
işlerin көrmezle dev.

Zalimlikni zamanь
ваş erkinlik vermejin,
Тамам çahil qojqan ed
adam kivik көrmejin.

О' себевден қарапъ
варъсьда қалдыла,
Kesleri da mollaqa
aldanғанла boldula.

Egecleri Marijam da
gokga хансца ariv ed,
Апъ көрсен, көзlerin
tuvra қатъв қалыр ed.

Оқуроқа da termiliv
көргенинден tilej ed,
Kimni қалај турқаньп
сақьş etiv vile ed.

Alaj bla zamanь
çuvuqlaşьv çetgen ed,
Ariv bitgen sanlarь
kөvny suqlanc etgen ed.

Dunjaqa nyr salqan çaj
volçalь çetiv ketdi.

Qьş keledi dev qorqiv
xalq da vaşьn begitdi.

Terekleden çapraqla
çel urqanlaj aqa ed.
Tyrlы-tyrlы çanvarla
qьş ornunda vuqa ed.

Qьşьqlada xans qalmaj,
varьсьda çalandь.

Bajlanь allarьnda
antavlarь qalandь.

Sьrtнь, qolnu aqartьv
vьjaqь qьş çetgen ed,
Xar bir zatнь vuzlata,
çerni mьdax etgen ed.

Oramlaqa qarasan,
tojnu-xarsнь көre eң.
Tevsev-ojnav sen anda
sanlarьць kere eң.

Toquz-on yj bir kynde
birden kelin ala ed.
Çьlnь ol zamanьnda
xaman alaj vola ed.

Boranlatъv tavladan
aсъ ajaz ura ed.
Cөv vaşcъqla da birer
terek volub tura ed.

Ol kynlede Alij da
qatъn aльv kelgen ed.
Toj eterge yjleri
tamam aqъl vөлgen ed.

Ertiden vla ertderek
qъzla cъja vaşlalla.
Tojdan qalqan işleri
san etmejin taşlalla.

Guzabalav, aşьoъv,
cъjъn volub cөtdile.
Munu tojoqa eltirge
erlej xazyг etdile.

Çalan sevgen kijiniv,
Marijam tojoqa tevredi:
„Bu suvuqqa men tözuv
qalaj turluqma“ dedi.

„Andan ese tonumu
erlej aльv kijeim,
Ol palton çavluqnu da
men sьrtъma ijeim“.

Alaj vla ajlanъv
yjge kiriv tevredi.
Biri turtda samlanъv,
erkinlikni vermedi.

Marijamnъ sөzүne
vargьsьda kyldyle:
„Ajьvdь saңa ol sөz,
sen çaş qьzsa“ dedile.

„Çaş vaşьnъ qart etiv
ton kijerge volurmu,
Alaj bla cьrt seni
çaş syjerge volurmu“.

Aңa çuav etalmaj,
soqurapьv qalqan ed.
Bu ajtylqan sөzleden
ujatly da volqan ed.

Bara edi guzava
tuvra tojqa atьlv,
Terlev cьrqan etine
acь, ajaz qatьlv.

Qьxь kynny ertdeni
şьqьrdata vuzlanь,
Quruşduruv qojarca
allaj çalan qьzlanь.

Avruv vasьv olsaqat
saqьşlanьv vaşladь,
Birda cьdav volьlmaj
ketdi, tojnu taşladь.

Erlej kiriv otovqa
çөkdy pecni allyna,
Bu xapar da çajьldь
tөгerekni vargьla.

Апъ көгүв қатыла
çовви волув кeldиле,
Көзүв-көзүв тукуруз
„көз волқандь“ dedиле.

II

Бек қыналыв уйне
кеси çурув варқан ed,
Олсақатдан төсекге
мыльгын да салқан ed.

Атасъ em анасъ
қажыланыв турдула.
Тигре-хоншу варгъсь
келив-келив сordула.

Кетив апъ çаргви
тирилмаж қалқан ed,
Хар сапъндан авруви
бирден тутув алақан ed.

Қарнашларъ уayne
бирда қалмаж кeldиле,
Варъ қарав көзуне
„не волқандь“ dedиле.

Айтыв баşлад сөзлерин
орундуққа олтурув,
Дуқум кивик көзлерин
çылатиқдан толтurus.

Xaragında begitdi
qalaj avrив qaloqanь,
Kerti volub avrивnu
ne seveden aloqanь.

Ertidenla daqьda
taң atmajьn keldile,
Munu sөzyn uşatmaj:
„köz voloqandь“ dedile.

„Marijamнь avrивun
biz aзьmsьz vileviz,
Tьncьq tavьn kesi dev
tykyryrge keleviz.

Xar kim tojqa qьzlarьn
çasanьgьv ijelle,
Andan sora көvune
aman көzle tijelle.

Ol kyn Marijam tojqa
bek çasanьv varoqan ed,
Boloqan adam көzune
varь qatьv qaloqan ed.

Tykyrykdy, duadь
endi anь darmanь,
Doktor qarav sav eter
çoqdu birda amalь.

Çenil volub busaqat
afendige savьqьz,
Andan alьv duala
siz vojнuna tarьqьz“.

Alaj vla inirde
варъсьда ketdile,
Olsaqatda yjleri
вълaj onov etdile:

„Afendini kolyne
çetiv igi qarasaq,
Ol ajtxannъ tolturuv
çyregine çarasaq.

Razъ voluv erikmej
xaman keliv qarar ed,
Kerekლისin tavsa va,
bir işeksiz çarar ed.

Апъ etgen duasъ
qавы volmaj qalъqа,
Çoqdu amal bu avruv
alajsъz sav volurqа“.

Bu söz vla anasъ
afendige ketgen ed,
Bek aşъqъv avruvun
вълaj asъq etgen ed:

„Çapъz birdi qъzъvъz,
avruv, çatъv qalqandъ,
Апъ халь ma vizni
esivizni alqandъ.

Tijrevizde qatъnla
keliv-keliv qajtalla,
Kөzyv-kөzyv tykyryv
birer sözny ajtalla.

Qызсық kesi alañ
unamajdı sözlerin,
„Тавдым, — deјdi, — suvuqdan“
acalmajdı көzlerin.

Енди tyzyn bilalmaj
савьв саңа kelgenme,
Senden sevev сықар dev
ақылыть вөлgenme.

Ol қызсықдан қызқаныр
çoқdu vizni zатывьз,
Аңа қарар адамқа
qurman bolsun қапывьз.

Sende көvdy deјdile
avruv vaққan duala,
Kelmesen, keterikme,
çyregim vek қыjnala.

Beriv-alyv zat vla
seni razь eterviz,
Tolu beriv хақынь
em көlyne çeterviz.

Ajtсь, қапым afendi,
қан avrutuv eline,
Çarar çerinq var ese,
zat keltirme көlyne!

Ne desen da acьqla,
көlyндеgin qaldьрмај.
Amal çoқdu viz seni
kycyny bir sađьрмај“.

Məndən sora Tavçan da
sözün voşav qaradı,
„Afendini kəlyne
ne kelir“ deş turadı.

III

Ava tonu ysynde,
oqa bellik belinde,
Xaçi vərky vaşnda,
„ber-ber“ volub kəlynde.

Başın ərge kəlturyv,
sözge kiriv tevredi:
„Qəzəqəzqa, ajhajda,
bek çararma men“—dedi.

„Seni ajtxan sözynden
işeksiz kəz volqandı;
Kəz tijgen aman zatdı,
kəvny çerge salqandı.

Adamqa oqaj esen,
ol malqa da tijedi.
Sav volurqa syjgenle
dua suvnu icedi.

Bardı mende duala
ol avruvqa çararq,
Birda adam tavymaz
aşa meni xoqlarq.

Kerek bolsa, eterme
darmanla bek çaraqan,
Sav bolmaj qalmaq
men kyreşiv qaraqan.

Ertdeñ-inir tajmajn
yjugyzge çyurme,
Kereklisi saql bir
dua çazv koryme.

Апъ влa болмаса,
мен дарманла етерме,
Ноҳдавaвum тавыса,
хaг минутдан çeterме.

Alajsyz'a duadan
birde хажь болмаждь,
Çolu влa çyrysen,
çaramaj da qalmajdь.

Busaqat „duaçind“ ge
qaraqqa men ketejiri,
Avruv neden syqoqanь
viliv asьq etejim.

Kitav acsam bilirme
neden avruv çatхань,
Sora etiv vaşlarma
ol kitavнь ajtхань.

Sana da kec bolqandь,
tevre endi ьzьna,
Ertdeñvla çeterme
qajqьsьz vol qьzьna!”

Razь volub Tavçan da
qajtvь keldi yjune,
Afendini ajtxanьn
çomaqladь erine:

„Noхdavavsuz duala
çaramajdь degendi,
Razь volub sözyme
çыь çuav bergendi.

Ne dese da ajtxanьn
qьzqanmajьn veriviz;
Marijamьn sav etse,
çanьvьzsa көгүvүz.

Ertdeñla kesi da
taң atmaj çeterikdi,
Bu avruvça çarar kivik
bir madar eterikdi“.

Munu ajtxan sözyme
razь voldu eri da;
Sav volub qalьr kivik
kөrdyle ekisi da.

Uşatmadь Marijam
anasьnь sözlerin,
Bir çanьna vurqan ed
mutxuzlannan көzlerin.

Ань eslev anasь
tyz qatьna cөkgen ed,
Erineca aңa da
işni acьq etgen ed.

Allaj sözge Marijam
birda aqyl völmaj,
Вълај ајтѣв џыладь,
џарар кивик көрәлмәј:

— Маңа көз волаңандь дев
ань усун қыналма,
Alaj ајтхан қамну
сөзlerine inanma.

Işni көre turqanlaj
„kөzdy“ derge џарармь?
Suvuq bergen avruvnu
afendile vaqармь?

Sen alaqa qaramaj
vaşxa madar eіtsen'a,
Terk oquna aşьqıv,
doktorlaqa eіtsen'a!

Avruv neden сыqqапь
qарав, tintiv көyrlе,
Ala birda азымсыз
џарар darman berirle.

Анасьнь џyregi
мьна ullu қыналыв,
Пуав берив tevredi,
afendige inanыв:

— Ov men џарль, Marijamьm,
eşigimi џаваса!
Sana allax camlanыв,
џав tavasь volasa.

Xar ne tyrly avruvnu
afendile vaqalla,
Tyrly-tyrly çaraqan
dualanь taqalla.

Mana adua çaramaz
dev işekli volqanna
Allax kesi çamlanьr
allaj aqьl aloqanna.

Alaj ajtsan duala
saqa qavьl volmazla,
Tyz inanьv tursaң'a,
sav etmej da qojmazla.

Afendini ajtxanьn
koredi da kəzuvuz,
Kəkden tyşgen kitabla,
çoqdu aña səzuvuz.

Eki-yc kynny çyruv
doktor izlej varьqа,
Mana ne kyn kelgendi
ol gynaxnь aьrqa.

Uckulanna eltiv'a,
andan ese əlejim,
Ol kyn səqьv çanьm da
çaxanimde kyjejim.

Вьlтыr kesin kərdyn da
Вajдыmatнь volqanьn,
Doktorqa varama dev
çolda əlyv qaloqanьn.

Махамет да аньса
alaj volub ketgenin,
Ануб çolda арвась
ne kynlege çetgenin.

Көре туруб алань
men da alaj eterge,
Вармьд çарақан çери
doktorlaqa keterge?

Мьнда bolsa kertidi,
варьв da bir kelirek,
Ne ajtxаньн ешитив
çарагьн da bilirek.

Söz da ajtalmaj Marijam
çuavsьz volub çatdь.
Avruvuni kucynden
aman bla taң atdь.

Kece bolsa, taң atar
dev ne azda ajtmaj ed,
Avruj edi bekden-bek,
ьзьна va qajtmaj ed.

IV

Kyn da ørge tajanьв
ertden азьq voloqan ed.
Sьrtda-qolda mallaqa
xar kim ашьн saloqan ed.

Çanvarla varьсь
кунңе сьорьв қарай ed,
Кун қалайда сььд дев
варь ань тарай ed.

Маријатль авруви
вутун аман волаңан ed.
Батмајтьдь кунум дев
дьгаласха қалқан ed.

Бек ашьорьв Тавқан да
сақлај edi duala.
Келмеј қалдь afendi
дев сьугеги қьјнала.

Тавқан турду төзалмај
entda бир варајьм дев,
Қалқаньль сьлтавун
kesine sorайьм дев.

Olsaqtan atlanьв
afendige ketgen ed.
Bir qavdal, eki tymen
„нохдаванда“ eltgen ed.

Барқанлај ақуна ол
keltirgenin көрген ed,
Çaratмајьн алань
вьлај сьуав берген ed:

„Маңа дев келген esen,
Muratьть асајьм,
Сьугегиме тьжылген
тьжымсекни сасајьм.

Noxda vancıq uյume
kırmeյ sizge varьoյa,
Brьs etiv turama,
xaqsьz qalam aьroյa.

Tolu xaqь kelmese,
dua qavь volmajь;
Ala-verе vilmesen,
andan kişi oյmajь.

Ol sevevden duavьz
çaramajьn qalьr dev,
Baralmajьn tura em,
Tavçan kellik volur dev.

Endi sen da kelgense,
men çerlejim aյьmь;
Hajda var da uյune,
çenil keltir xaqьmь.

Etsek kitab ajtxannь,
allah da kyc sallьqdь,
Ol zamanda duavьz
qavь volub qallьqdь.

Busaqatda keltirgen
zatlarьnь vileme;
Aнь kesin voşuna
keltirgenne көreme.

Mьdaxlanьv çyregi
Tavçan qajьv ketgen ed,
Afendini ajaxanьn
anda acьq etgen ed.

Tavçan qatış eri da
 saqıfşılqqa qaldıa,
 Uslerinden ketmezca
 mьdaxılqıñ aldıa.

„Qalaj bla biz anь
 kəlyne çeterikviz,
 Alqьvurun xaqьna
 ne zatla eltirikviz“

Dev kəv səzle sələşiv,
 muratlarьn acdıa,
 Ujde volqan zatlarьn
 yj tyvune sacdıa.

Myrzevcykge satarqıa
 saqlav turoqan çavlarьn
 Tavkel volub eltirge
 uzatdıa qollarьn.

Tavьloqanь qaldьrtaj
 Tavçan alyv ketgen ed,
 Saва-çorta olsaqat
 afendige eltgen ed.

Munu kəyuv afendi
 ernin-vurnun ьşartdı;
 Erlej çavun qotarьv,
 sautun da uzatdı.

— Tavçan, çanьm, ma endi
duain qavьl vollarıdu;
Ölyr kunu çetmese,
sav volub da qallьqđь.

Allaj dua taqajьm
seirsinir kergenle,
Barьv sorsaң ajьrla
men duala vergenle.

Alaj ajta, sөleşe,
Qojculaqqa kirgen ed,
Çatьv turqan çerinde
Marijamнь kergen ed.

Olsaqtan oquna
cöguv anь qatьna,
Vьlaj ajta tevredi,
bilgic atav atьna:

— Allah-allah Marijamqa
ne ullu көz volqandь!
Сьвьq kivik sanlarь
tyz qьryльv qalqandь.

Azьmsьz qaramasaq,
vek qьjьndь avruvu,
Xaman dua çazmasaq,
keterikdi qarьvu.

Ertiden-inir toxdavsuz
yjugyzge çyryme,
Kereklisi saqlь bir
em vaqalь көryme.

Busaqaatda vojnuna
dua çazъv taqajъm,
Qorquvludu avruvu,
vek qadalъv vaqajъm.

Biri aq, biri qara
eki qocxar sojuquz,
Mylkygyzny Marijamdan
qъzqanmajъn çojuquz.

Alanъ qanъ vla
eki dua çazarma;
Kereklim tavъlsa va,
men kimni da ozarma.

Ma kitavnъ ajtxanъ,
endi anъ etigiz;
Mъnda kesmej qojlanъ
arъ vizge eltigiz.

Keslerin çaraşdъrъv
ariv kirsiz sojarsъz,
Noxdaavanu orluna
etin vizde qojarsъz.

Ekisini qanъndan
eki zatxa alъrsъz,
Başъn çavъv tavxada
kirsiz çerge salъrsъz.

Endi men da ketejim,
siz da çenil çetersiz;
Noxdaavanqa daqъda
bir zatcъqla etersiz

Degen bla birgelej
vojav suvdan tartdırđь;
Qojculanь ol elge
qojla izlej savdırđь.

Izlej ketiv тьсьтај
ekisin da tavđьla,
Olsaqtadan oтuna
ьzlarьna qajtdьla.

Baqalarьn ьer-ьerden
сьььşdırđьв verdile,
Allarьna quvqanlaj
yjlerine keldile.

Tavkelleniv Marijamнь
кувурьн da aldьla,
Bölek zatнь аьььв
bir cetenne saldьla.

Ань bla birgelej
ögyzlerin ьekdile,
Qocxarlanь da salьв
afendige ketdile.

VI

Ань көгьв afendi
quanc etiv syjundy,
Çatьв turqan ьerinden
erlej turub kijindi.

Alqьn kivik volmajьn
çaьqlandь-quandь,
Aşav cьqдь maңa dev
aңa tolu inandь.

Erlej bavnu icinde
qocxarlanь kesdirdi,
Icin, vaşьn qadalьv
soxda, çөрme etdirdi.

Ekisini qanьndan
çazдь talaj duala,
Alьv keldi Marijamqа
çyregi vek quana.

Kelse-kelsin, ol çazьq
qьjьnlaşьv tura ed,
Çan soluvda tylrивun
qьsxa-qьsxa ura ed.

Ань qarav көргенlej
Tavçan өre qozqaldь,
Çasдьq salьv tyvune
aşxa-suvqа uzaldь.

Тавьlqаннь qьzoqanmaj
adetica sьjladь,
Olsaqatdan xарarnь
вьlaj ajтьv çьladь:

— Hajda marça, afendi,
Marijam qьjьn volqandь.
Dua suvla icgende,
ma vi kynçe qalqandь.

Entda vaşxa bir madar
etmej esen öledi,
Muratъna çetmejın,
ölym acuv köredi.

Senden sebeb volmasa,
bir madar eterikviz,
Marijamнь da aльв biz
doktorqa keterikviz.

Kesi da doktorlanь
termiliv bek izlejdi,
„Meni arь eltsegiz,
sav vollarqma men“ deydi.

Men'a saña ьşanьв,
san etmejın qojoqanma,
Senden sebeb volur dev
bu aqьль alqanma.

Асьq etiv ajtsan'a
çarar çeriq var ese.
Ne ьşanmaqьз de da
bizni tynylt alese.

Uckulanqa varьrqa
biraz qьjьп volsa da,
Birda varmaj qojmaz emi
ьşandьrmaj qojсан'a.

Olsaqatdan afendi
vaşьп burdu erlejin,
Andan arь Tavçanna
ajьrqa söz vermejin:

— Alaj degen ne sözdy,
ana doktor qararmъ?
Başxa adam menica,
sav eterge vazarmъ?

Tamblaqa entda men
veri sizge kelirme,
Avruxuna çararca
kөв duala verirme.

Doktorqa varsa va,
aman bolub qallьqдъ,
Bu zatlanь uşatmaj
allax da camlanьqдъ.

Ol aqьlnь alsaqьz,
sizge өre turmazma,
Barьң ölyv qalsaqьz,
çanazьqa varmazma.

Alaj ajтьв afendi
dua çazьв берген ed,
Bu sözleden anaзъ
sav volurca көрген ed.

Olsaqatdan duanь
suvqa eziv uzatдъ;
Içerge syjmese da,
çuqun qojmaj qorатдъ.

Icmejin qojarqa va
birda çoqed amalь,
Kertisida alaj ed
dunjanь ol zamanь.

Andan sora afendî
yjlerine qajt˘an ed,
Ol ketgenlej Marijam da
turub vylaj ajtxan ed:

— Anam, çan˘m, sen meni
qurum suvla icirte,
Сылыг etdiç vaşym˘
an˘ bla esirte.

Ol icirgen duala
art˘q avruv çoşalla,
San-sanym˘ kemiriv
xalek etiv voşalla.

Merekevni icgeni
vetinde nur qalygm˘,
Ajtc˘, anam, bir kişi
andan savluq alygm˘?

Neda qan˘ xajvann˘
darman volub çararm˘,
Doktorlardan afendi,
ajtc˘, igi qararm˘?

Afendige çal bla
siz ɵltyrtyv varas˘z,
Doktorlardan da ala
igidi dev turas˘z.

Andan ese kesigiz
meni xaqs˘z sojuçuz,
Oçaj desen etimi
aşamajn çojuçuz.

Mьdaxlanьb alajda
bir çanьna vuruldu,
Söz da ajtmaj anasь
saqьşlanьb көv turdu.

Bir zamanda qozqalьb
sözge kiriv tevredi,
Bьlaj ajtьb qьzьna
ekinci söz bermedi.

— Marijam, çanьm, көzcygym!
vaşьn qьsьb ajtasa,
Alaj tyl ese, sen
dinini unutasa.

Allax көkden çiberген
zatla sana çaramaj,
Bir kişida voluşmaz
afendiviz qaramaj.

Sen da көre turqanlaj
majna kesim sөleşdim,
Terk oquna doktorqa
eltejim dev kyreşdim.

Eşitdin ne degenin,
хьпь çuav bergenin,
Çanazь da qьlman dev
bizni erşi көrgenin.

Ol seni sav etmezlik
bolsa, birda vazmaz ed,
Ujalmaj ant çetmezlik
keliv dua çazmaz ed.

Berdi allaj çuavla
ань ајтхан сөзүне,
Хьнь волув қарадь
mutxuzlanñan көзүне.

Ekinci çuq ajtalmaj
emda qorquv qaloñan ed,
Avruvu da ol kece
вутун қыьн voloñan ed.

Atdьralmaj tañь da
çы saqlь bir көгүнды,
Qaтьсььь turqan vaşь
çyz-min zatxa völyнды.

Bu dunjadan tynulyv
өleme dev qorqa ed,
Kөzlerinden aqoñan suv
kөkreginden sarqa ed.

VII

Ertdeñvla ertderek
afendi da kelgen ed,
Stakannь tolturuv
вьjaqьdan vergen ed.

— Bygece сыrt көз қьsmaj
kitav aca turqanma.
Çараoñan dua izlej
tañña deri qaloñanma.

Qaza ketiv kitabnъ
muratъmъ tolturdum,
Olsaqtadan dua  azъv
vaъmъ veziv olturdum.

Bu duanъ sen icsen,
doktorqa dev varmazsa,
Тъncльq tavъv sanlarъn
sav volnъajъn qalmazsa.

İcgenleni avruvu
birde qalmaj aqadъ,
Noхdavavu bir kesek
qalqanlardan vaqadъ.

Ol sevedden bir inek
qъzqanmajъn berirsiz,
Allah aјtxan iшleni
qavъl etiv k ryrsyz.

Bu s zleni yjleri
gazъ volub aldъla,
Sajlav inek verirge
tavkelleniv qaldъla.

Esden ketmej „inegi“,
съdamajъn  yregi,
Olsaqtadan syrдыrды
tolub anъ tilegi.

 aramadъ „darmanla“,
Marijamnъ qarmalla,
K v  olda tilese da,
doktorqa dev varmalla.

Afendi va toxdamaj
qojsala da unamaj,
Keliv-ketiv tura ed,
savbrlyqь cьdamaj.

Bir kynleni kynunde
raxatlansa yjunde,
Başlaj edi avrutuv
tьnclyq tavxan çerinde.

Qojculanь mallarьn
„eslemejin“ xallarьn,
Xazna qojmaj aşadь
kenne çajьv qollarьn.

Andan ojum alьrsa,
kimda eslev qalьrsa,
Kerti çutluq etë ed,
cegetde ac vorysa.

Çazьq Marijam onmadь,
ajtخان sөzy volmadь,
Bitdi anь qarьvu,
çaşar kynu qalmadь.

Qanь ketiv aqardь,
erni-burnu qaraldь,
Çan soluvqa cetgende
vьlaj ajtьv taraldь:

— Çaşav meni aladь,
qara çerge saladь,
Endi, anam, qьjnalma,
sav volur dev inanma.

Çaratmajın sözümy
qanna vojav közümy,
Afendige sojdurdun
em mylkyny çojdurdun.

Ölmeklik kerti zatdı,
maña uvun uzatdı,
Afendi qolu bla
aşırdı „çolu bla“.

Saqşlandı anası,
ne eterge bilmedi,
Tyz ajtadı derge va
kelyne da kelmedi.

„Sandıraq etedi“ dev
alaj umut etgen ed,
Aşır-buşuq ete ol
afendige ketgen ed.

VIII

Xapar biliv afendi
örge turdu kelirge,
— Dua çazsam haqımbı
saq balıqız berirge.

Tynene çazqan duam
haqsız voliv qalqandı,
Bir işeksiz avruvu
andan qıjın volqandı.

Kəlym vəl mən sizgə
ақылыть бирџанма,
Нохдаванни хажьып
асық ете турџанма.

Бусаџатда ентда мән
sizgə вараьв кележим,
Ҷаһь dua тавханма,
ерлеј Ҷазьв верејим.

Вьјаџьнлај хаџьты
хирҶунима сальсыз,
Мариятоҟа Ҷараһып
esigizge алыьсыз.

Kesim usyn ne azda
bir kapek almaз edim,
Olsuz dua Ҷarasa,
bir söz da salmaz edim.

TavҶan munu eşitiv
Afendiden ujalды,
Bir duaҟа Ҷуқ vermeј
qoҶҟаһына qьjnaldы.

Baş төвенне бирүлүв,
ujalҟандан қибүлүв,
Вьлај ајтыь вaшлады,
алында өре турүв:

— Ағы-вері вола биз
eslemeјin қалҟанбыз,
Bir kere va duаһы
нохдавансыз qoҶҟанбыз.

Endi keliv bir kersen,
muratъь eterbiz,
Bir işeksiz qadalъь
kølyne da çeterbiz.

Kesin keliv volumun
køzyn vla kersen'a,
Çaraşdъьь duanъь
ariv ajtъь versen'a.

Biz versek dualanъь
uşatmajъь alanъь,
İsteyin da qojadъь,
vetivizni çojadъь.

Sandъьraqqa ketiv ol,
qarъьvsuzqa çetiv ol,
Başъь qъьsъьv søleşed,
meni vla kyreşed.

Turdu erlej kelirge,
„darman“etiv verirge,
Çan soluvda turqanna
çetgen edi inirge.

Alaj bolsada anъь
suvuqan ed volqanъь,
Biz øgerek ajtxansa,
toxdav vara ed qanъь.

Adamnъь da tanъьmaj,
virda køzy çarъьmaj,
Tili da tutulqan ed,
allaj kynne qalqan ed.

„Çань“ сьртай soluvda
bek termiliv tura ed,
Dua suvdan auzuna
afendi da quja ed.

Qaşьn-vaşьn tyjgenlej,
ici otca kyjgenlej,
Çаньm savlaj sojma dev
ajtханьn bildirgenlej.

Alaj bla sav saqat
aşьgьldь aradan,
Tytyn сьqа otdanca,
çyrekdegi çaradan.

Tamam onьsuz volub ol
birda kişi tanьmaj,
Køzy qandan tolub ol
ketiv vaşlad çarьmaj.

Qujqaн suvu auzundan
Tigelemej tevredi,
Ol zamanda afendi
qojdu sora vermedi.

IX

Ertiden saqat altьda
janvar ajнь onunda
Tevgen çeri volmajьn
toxdaqan ed qanьnda.

Gokga xanscъq quv volub
tamъgъndan avoqanca,
Alaj boldu Marijam da
xanscъq avub qaloqanca.

Cъvbъq kivik sanlarъ
uzununa sozuldu,
Qъsylvъ çajalarъ
xar tyrsyny vizuldu.

Mъndan sora anasъ
casъn çыrtъv çыlaj ed,
Tъjalmajъn varъsъ
etin-butun tъrnaj ed.

„Doktorqa nek eltmedim“
dev sarъnna sala ed,
Azymъ voloqanъna
vylaj ajtъv çыlaj ed:

„Afendige aldanъv
qalaj aman etgenme,
Ov men çarъ, Marijam
ajtхан işge çetgenme.

Ol aqylvъ, men teli,
yretgenin vilmedim,
Anca sajъn tiledi
aqylvъ vълmedim.

Bolur kivik azymъsъz
qъzymъ virda volmadъ,
Bu qaloqa qan çavsuñ
vizge doktor salmadъ“.

Alaj ajtǝv ɵlykny
casǝn, vaşǝn sǝlaj ed,
Bir-birde es  yalımaǝ
igi kesek qala ed.

Qǝsxa-qǝsxa kɵly da
minut saǝn kete ed,
Atasǝ da anǝsa
bek kemsizle ete ed.

Qarnaşlarǝ  yǝlv
tyz qatǝna cɵkdyle,
 anǝz egecibiz dev
kɵv  lamıq tɵkdyle.

Tijre, xonşu varǝsǝ
qajǝşsɵzge kelǝile,
Biri qalmaǝ ala da
ana tǝdax edile.

Orunduqdan ɵlygyn
yj tyvune aldǝla,
„Qarad kynyvuz vugyn“
dev ortaǝa saldǝla.

Turdu ɵre afendi
qanǝ da bek vizulub,
Avaz bere tevredi
tɵrt  anǝna sozulub:

— Allah sizge camlanǝv
entda bir zat etedi,
Sizden ozub bizge da
bir işeksiz  etedi.

Allaхnъ bir ajtxanъ
eki volub volmajdъ,
Açalъ çetgen adam
ma ol kynden qalmajdъ.

Uaxdъsъ volmasa,
meni duam çarar ed,
Anca etgen zatъma
allah da bir çarar ed.

Ol işleni unutup,
boş sөzleni ajtasъz,
Dinigizni qurutub,
ne zatlaqa qajtasъz.

Ajt kimgе doktor çarav
өlyr çanъn qaldъrdъ?
Darman iciriv çarav
aqa çanmъ saldъrdъ?

Boşunaqa qъjnaъv
vugun azyъm etese,
Ters aqьlqa inanъv
çaxanimge ketese.

Başъ qъsъv ajtxanъn
keltirmejse kөlyne,
Anъ qojda çara sen
yъ tyvunde өlyne.

Endi sizni vorcuquz
adetlerin etmekdi,
Xaqъ, vorcu qalmazca
em kөlyne çetmekdi.

Ol zatlanь ysynde
igi tiri volqansьz,
Çaңьz eki çolcuqda
çuq vermejin qojqansьz.

Men alanь birisin
alqьn sizge ajtxanem,
Andan sora daqьda
bir duasьq sьzqanem.

Ala usyn haqьmь
tavmaj qalьv ketgenme,
„Artda verlik volursuz“
dev umut da etgenme.

Eşda allax ajtsa, siz
razь etmej qojmazsьz,
Bir kesek zatсьq usyn
vetigizni çojmazsьz.

Unutmaqьz eterge
mavlut-kemik duasьn,
Tajmaj etiv turursuz
vajьm kece çajmasьn.

Ana verillik zatnь
men ajtxanca cacarsьz,
Çandetleni eşigin
ol zamanda acarsьz.

Alajdaqъ ellile
 тьпыlalla çараşьв,
 Seir volub qaldыla
 bir-birine qaraşьв.

„Qasavсьoqa mal qajоъ,
 çarль ecgige çan qajоъ“
 Degen kivik ete ed
 ol afendi vьjaоъ.

„Endi Marijam Өlgendi,
 alоъп kivik көrmezle,
 Busaоatdan ozsala,
 bir kapek da vermezle.

Bi qajоъль saоatda
 nelerin da alajьm,
 Zaman ketiv qalоъncь
 volqanlarьп çalajьm“

Degen murat volqanьп
 көvusy da bildile,
 Bir qaum'a uşatmaj,
 „voş ajtasьz“ dedile.

Erlej turub тьсьmaj
 asьrar qajоъ aldыla,
 Çuvub emda kevinlev,
 sal aоacxa saldыla.

Xalq da aslam çyjyьв
давьгьна eltdile,
Mollalanь çoluca
qajorьlarьn etdile.

Olsaqtadan afendi
çandьrqaп ed көzlerin,
Aslam sxat salьrqa
vardьra ed sözlerin.

Sxat qalaj salьnsa,
„xaqьn“ alaj ala ed,
Ol ne qadar көв volsa,
vutyn quanc vola ed.

Кусун аңа saloqan ed,
avaz veriv kyreşiv,
Baş ulyşny alqan ed,
sxatьndan yleşiv.

Marijam көрге tyşgenlej
aldь öly çavьvun,
Kөble palat vere ed,
kөгyv muni savьvun.

Barь birden Marijamqa
ullu vuşuv etdile,
Andan sora casььв
yjlerine ketdile.

Qojculanь allьnda
 bir völek qart qalqan ed,
 Afendi da ketmejin
 ala qatьş volqan ed.

Olsaqtadan afendi
 Marijamnь saqьnьv,
 Sөz sөleşe vaşladь,
 varьşьna çaqьlv.

Bir çuq aьv kesine
 entda bir zat qoşarqа,
 Вьjaqьnlaj vu yjny
 qalqanьndan aşarqа.

Andan-mьndan keltiriv
 ol avazla veredi,
 Сьvь kivik çulqarqа
 vьlaj ajtьv көredi:

— Ertiden-iңir toxdavsuz
 zijaratxa varьqma,
 Em çandetge ijerge
 men kucymy sallьqma.

Bir völek çьlnь xaman
 quran oquj turluqma,
 Aьnь çandetge ijer
 laqьmlanь qurluqma.

Siz da anь kəzynden
vizni qьznь kərygyz,
Çuvumcusun qьzqanmaj
eltiv anь verigiz.

Ol kijimle Marijamqə
çandət kijim vollarqdu,
Quanc volub çyregi
xar nasəvdan tolluqdu.

Dunja mal ucyn dev
anь mьdax etmegiz,
Adam səzge aldanьv
ters aqьlqə ketmegiz...

Kəzleri çьlatuqə
vatьv andan cьqalmaj,
Çьlamaj bir minutnu
ne azcьqda turalmaj.

Turqan qaum Marijamnь
kijimlerin çojarqə,
Anь vla qьzlarьn
„çandətlede“ qojarqə.

Olsaqatdan oquna
acxan elle kyvuryн,
Razь volub kesleri
afendini kəryryn.

Birin qojmaj varьsьn
tyz allьna təkdyle,
Mьdaxlanьv kesleri
y] tyvune cəkdyle.

Сьдajalmaj anasъ
bu işlege çыlaj ed,
Marijam тыşув esine,
etin-butun soja ed.

Afendi va qadalъв
maçallарън sajlaj ed,
Çutluq v!a ızalъв
bir-birine vajlaj ed.

Xazna qojmaj varъсын
qucaqъна çыjqan ed,
Bu işlege Tavçan da
bir zat ajtmaj qojqan ed.

Keslerin da çuncutuv
sözle v!a aldadъ,
Erikmejın „berigiz“ dej
ujaltdъ da qojmadъ.

Ujge ijiv alanъ
erlej sacъв kördyle,
„Allax vizni bu zatdan
ajьrtasън“ dedile.

XII

Alaj v!a bir ыjq
ketgen edi aradan,
Sxat qajqъ da vaşlandъ
çyrekdegi çaradan.

Qojcularъ keserge
eki inek aldyla,
Bir ogyzden sora сыrt
malsыз volub qaldyla.

Keliv kordy afendi
хазьrlаннан mallань,
Çaratmajьп qaradь
vek azсьпыв alanь.

Baş төвенне virulub,
mьdaxlanьв toxdadь,
Aslam malla kesgenni
vьlaj ajтьв maxdadь:

— Əigeninden qьzqanmaj
igi malla kesgenle,
Aгь-beri vulqamaj
axrat ojum etgenle.

Ala malнь qьzqanmaj
варьп kesiv atalla,
Ol qaumnu əlgeni
„çandetlede“ çatalla.

Allaj yjle ma vizni
vek vaqalь korelle,
Ne desek da quanьв
xar zatlarьп verelle.

Əlygynden kesini
malın artxa salqanla,
Ol qaumla tylmydy
„çandetden“ keň qalqanla.

Nek qorqasыз mal ыsyn,
savdu sizni başьqыз,
Bu eki inekge da
ol əgyzny qoşuquz.

Beş qarnaşьız birleşib
birden çalqa kirsegiz,
Beşigiz da bir wajda
işlev çaşaj bilsegiz.

Alaj bla ol wajdan
ullu хайьг алыьсыз,
Marijatoqa çojulqannь
siz ornuna salььсыз.

Andan ozub kesigiz
artьq mal da etersiz,
Тав ol wajнь kыcynden
waj bolub da ketersiz.

Qьзьqыз da „çandetde“
əmyrlykge qalyь ed,
Razь bolub kessegiz
aңa qavь bolur ed,

Bölek kynden mavlutxa
közyv çetiv başlalla,
Ръсхънъ qalqancьqьн
çuqda qojmaj boşalla.

Bar mallarьн qurutuv
kөv saqьş da etdile,
Başxa madar tavmajьн
çalсььqqa ketdile.

1932 ç.

Отв. редактор *А.-С. Гербеков.* Техредактор *Ш. Ближиков.*

Отв. корректор *А. Жириков.*

Сдано в производство 27/X 1935 г.

Подписано к печати 15/XI-1935 г.

Формат 114x162¹/₃₂. Тип. зн. в 1 бум. л. 51,200, печ. лист. 4

Тираж 1100.

Зак. № 2477.

Облито № 178-179.

Типография Кароблнациздата
Кисловодск 1935 г.